

د ملي تاريخ برخه

تواريخ:

پنتون، افغان، افغانستان

څېړونکی او ليکوال قدرت الله حداد فرهاد

دكتاب لنده يېژندنه:

د كتاب نوم :تواريخ: پښتون، افغان، افغانستان

ليكوال :قدرت الله حداد فرهاد

خپرونکی : د ختیځ د بیا رغونې اداره (کور) د خپرونو څانګه

اهتمام هاکتر محمد فرید بزگر

ټايپ نعمت الله رسولي

د چاپ لګښت : لطيف جان بابي/ پښتون يون

چاپشمېر ١٠٠٠ ټوکه

چاپنېټه :وري۱۳۸۰ هجــري لمريـــز/اپريـــل۲۰۰۱ع

د خپرونو لړ : ۲۵

© د چاپ ټول حقوق محفوظ دي.

زموږ پته: G.P.O. Box 607, Pehawar, Pakistan د ارتباط نوري پتی د کتاب په پای کی وګورئ!

مننه او کورودانی

د کوس د خپرونو څانکه د هیواد د پیاوسړي لیکوال ښاغلي قد سرت الله حداد فرهاد څخه ډیره مننه کوي چې ښرمونږ د تامریخ په څو خواو غېریدلی او هڅه یې کړې چې هغه د افغانستان مراتلونکي کول ته مروښانه کړي. له ډاکټر عبدالسبحان هاتفي څخه همه یوه نړۍ مننه چې کتاب یی مونږ ته د چاپ لپامره مراواستاوه.

له نوميالي شاعر، ليڪوال او په پښتو مين لطيف جان مابي څخه هم ډيره مننه چې د ڪتاب د چاپ مالي لڪښت ته يي اونره ومرڪره

له ڪران محمد طامرق برڪر څخه هــــ ډېره مننه چې له ذڪر شوو ښاغلو سـره د امړيڪو وسيله شو.

له ښاغلي پوهنمل شاه محمود منکل، څخه ډېره مننه چې کتاب کې يې لانرمې مسلکي سموونې وکړې، او له ښاغلي حفيظ الله تراب څخه هـ د يوه نړۍ مننه چې د کتاب لومړی پروف يې ولوست او کړامري اصلاحات يې په کې وکړل.

په دې ڪتاب كې يې لولئ

خځ	سوليك المالية	44
VI	د خپرونک <i>ې</i> سريزه	1
VII	د زړه خواله	۲
1.:	سريزه (پلو ليرې کول)	. "
Λ,	لويه خدايه ستا په مينه په هر ځايه	۴
17	تواريخ او پښتون	۵
18	ا سور، سوریانی، اشور	۶
10	سكائيان، ساك	
75	لويه جرګه او هغې ته اړتيا	, A
49	كاسيان، لوديه، لودي	٩
44	خلقت او پښتون	١.
48	افغان	11
49	د پام وړ خبرې	17
41	شاوخوا حالات	١٣٠
44	بوداق قندهاري او د ملي يووالي غږ	14
49	د بوداق قندهاري خبرې	10
٥.	خپلواك هرات خپلواك هرات	18
۵۵	د ابدال کلزایی او محود تیمور خبری	1
۵۸	محمد زشكي او تيمور	١٨
09	څه نوري تاريخي پېښي	١٩
۶.	ولې پر پښتنو دا ورځ راغله	۲٠

51			پارس	سكائيان او	71
90			کل او جګړه	.د طالبانو ش	22
91		ىبى دريخ	ن سیاسی مذه	د افغانستار	4 %
59			لاتو كره كتنه	د اوسنيو حا	74
- V)		به شول؟	دي او له كوه	طالبان څوك	44
V.W			ء ی حاکمیت	طالبان او ما	45
. ۷۵			-	طالبان او پا	44
YY			ان	ايران او طالب	4.4
۸۱		فی	نړۍ نورې برخ	پښتانه او د	44
٨٣				نوي افغانست	٣.
٨٩	1.		ندريه	قندهار/سك	41
94			ت پاڼه ده	تاريخ د عبر	44
1.5	ن خبري	حمود افغا	ت فأتح شاه م	د اعلیحضرہ	44
ه تر وخته د	•		بر د ټولواکۍ	•	44
			ه ک <i>ې ب</i> دلونون		
1.7			ī	شوی دی.	

د خپرونڪي سرين

"توایخ: افغان، پښتون، افغانستان" تاریخي رساله مـوږ تـه ښاغلـي ډاکـټر صاحب عبدالسبحان هاتفي د چاپ لپاره راواستوله، موږ ته تر رارسـبدو پـه کـې څو میاشتې واوښتې، خو بالاخره یې یوه کاپي راورسبده د ټایـپ کـار یې پیل شو، خو ژبې یې ډېره سموونه غوښته، نو لومړی پـروف مـو ښاغلـي حفیظ الله تراب ته د اصلاح لپاره ورکړ او پـه ضمـن کـې مـو څوک لـټول چې د چاپ مالي لګښت په غاړه واخلي، چا چې ژمنه کړې وه، نه پوهـپږم ولې یې د بېوسۍ اظهار وکړ نو موږ مجبور شو، چې بل ور وټکـوو، د پښتـو ژبې پیاوړي لېکـوال، شـاعر او موسیقار ښاغلـي لطیف جـان بـابي زمـوږ غوښتنې ته مثبت خواب راکړ، نو موږ د کتـاب کـار بیـا ګړنـدی کـړ د بیـا غوښتنې ته مثبت خواب راکړ، نو موږ د کتـاب کـار بیـا ګړنـدی کـړ د بیـا سموونې لپاره مو ښاغلي پوهنمل صـاحب شـاه محمـود منـګل تـه ورکړ، هغوی په کې لازمې سموونې وکړې. نو کتاب له برنیو سـتونزو لـه کبلـه ښه هغوی په کې لازمې سموونې وکړې. نو کتاب له برنیو سـتونزو لـه کبلـه ښه ډېر وخندید.

د کتاب په پای کې د کور د ادارې له خوا په کې دوه نقشې چې تـر اوسـه له پامه غورخېدلې وې ورزياتې شوې، چې د کتــاب لـه موضـوع سـره يـې نږدې اړيکي درلودې

هیله لرم چې دا کوچنۍ خو خورا مهمه رساله لوستونکو تــه پـه زړه پـورې وي، او د هغوی لپاره ډېر نوې څه ولري.

> درنښت د کور اداره

د زړه خواله

مستند تاریخ د یو منل شوي علم په صفت په نړیواله سویه د نړۍ په معتبرو پو هنتنونو کې تدریس کیږي تاریخ پوهانو تل زیار ایستلې تر څو د ځمکې زړه و پلتي او تیرحقایق را څرګند کړي د تاریخي مسایلو لیکل او څیړل خورا پوه، پراخه حوصله او

د تاريحي مسايلو ليکل او څيړل خورا پـوه، پراخـه حوصلـه او مسلکي تجربه غواړي. د تاريخ پوهان په دې نظر دي چې

تاریخ د پخوانیو پیښو هنداره ده. د هندارې ښه صفت دا دی چې هر څه ګوري کټ مټ یې همهغسې ښئي که چیرې په تاریخ کې دا ځانګړتیا (خصوصیت) نه وي هغه څه اعتبار او ارزښت هم نه لري. ژوندي ملتونه تل خپل تاریخ ژوندی ساتي او هڅه کوي ترڅو تیارې برخې یې روښانه کړي.

د نړۍ تاریخ چې د ملتونو له تاریخ څخه جوړ شوی لکه ځنځیر پیښې یې یو له بل سره اړیکې لري لکه چې وایي لومړني کډوال له ننني افغانستان د شمال ختیځې برخې نه یون پیل کړی چې بیا ورو ورو ان تر یوروپه (اروپا) رسیدلي دي

له همدې کبله د پښتنو تاریخ لیکنه، څیړنه، خورا په زړه پورې ده سرېېره پر دې د دې باتور او میړني قام مخکښانو د و یاړه ډکې کارنامې په یاد پریښودلي دي تمدنونه، امپراطورۍ یې جوړې کړي، خو له بده مرغه د وحشي یرغلګرو لخوا هغه ټول له خاورو سره برابر شوی دی.

د ګران هېواد افغانستان په تاريخ کې هم د ښادۍ او غېريښتې شيد، د مثال په توګه که پرون سيتر ټولواك روحاني مشر

اعلیحضرت احمدشاه بابا مون ته د نننی افغانستان بنسټ کیښود خو رټل شویو شاه شجاع، بېرك او رباني زمود هیواد تجزیې ته برابر كر

د تېرو وروستيو شلو کلونو په دوران کې په خاصه توګه د رباني پنځه کلنه تنظیمي اداره د نورو نادودو په پرتله داسې برېښي چې د روسانو لاسونه یې په جنایت کې تر شا تړلي وي. د رباني ادارې په دوره کی دکابل لرغونی ښار له خاورو سره برابر شو. زمونږ ملي شتمني او تاريخي وياړنې لوټ او په بهرنيو بازارونو کې د بوسو په نرخ و پلورل شوې هغه څه مو چې درلودل اور ورته واچول شو. د يو موټي خپلواك افغانستان د ورونو قامونو ترمنځ يي د بي اتفاقي او بيلتون تحمونه و شيندل حتى دا چى له يو نه يى ستركى ويستلي او له بل نه يي غوږونه پرې كړل انسانان يي په كانتينرو كى ژوندي و سوزول او په سرونوكي يې ورله ميخونه ټك وهل په ډيرې بيشرمۍ سره د کابل مرستون په اوو او اته کلنو نجونواو نورو بې وزله او معيوبو ښځو بالجبر جنسي تيري وکړ. د قلعه شاده-مزارشريف قتل عام يې تاريخ په تورو کرښو ليکلي دي. دې ټولو ناخوالو ظلمونو، نارواو، تبربوو او وحشى الريو زمور په ژوند مهمه اغيزه وكړه هغه دا چې پښتنو ته يې سخت ټكان وركړ او د بې تفاوتۍ نه يې ويستل پښتانه يې دې ته و هڅول چې پس له دې به له خپل حق نه چا ته نه تيريږي او (وروري په کور حساب تر منځه) د روحيي په اساس به د ورونو مليتونو سره راشه درشه کوي. دا ځکه چې په تيرو وختو کې پښتنو دا کار و نکړ پر هغو بايدې د قدرت د انحصار کولو تور و لګول شو په داسې حال کې چې په کابل کې تقریباً نژدې څو سوه ښوونځي و چې یو لومړنی ښوونځی د پښتنو د زامنو لیاره د هغو په مورنۍ ژبه نه و

او همدا اوس هرڅوك كولاې شي چې د پښتنو ژوند او سيمې له هره اړخه و څيړي دا به سمدلاسه ور په ګوته شي چې پښتانه په خپل كور كې بېكوره؛ وږي او لحوار ژوند درلود

اوس نو هغه وخت رارسيدلي چې ټول په ګډه سره د خپل ژونـد د بسيا كولو لپاره هڅي وكړو خپل تير تاريخ روښانه او مستقبل ته ځير، ملي يو والي او واکمني، د خاورې بشپړتيا او خپلواکي وساتو. د ملي کلتور روزنه او پالنه وکړو. د همدې هلوځلو په اساس وه چې ما په دې تيرو درې کالو کې د زياتو عالمانو تاريخ پوهانو، علمي مرکزو نو سره اړيکې ټينګې کړي ترڅو زيار وباسي د پښتنو تاريخ په لنډ ډول په روانه ژبه ځوان نسل لپاره و ليکي د ډيرې خوشحالئ ځای دې چې زما منلې ګران اکا ملي مبارز، سياست يوه، هيواد پال. غښتلي ليكوال ښاغلي قدرت الله حداد "فرهاد" صاحب د هغو ټولو مهربانيو چې پر مايې لري او هغه ليونۍ مينه چې د پښتو او پښتنو سره يې درلوده زما دا غوښتنه د هغو ټولو روغتيايي ستونزو سره و منله او ځان ته يې دا وياړ هم وګاټه. قدرمن حداد صاحب ماته و ويـل: چـي مـا خـو دا رسـاله وليكلـه ميدان ته يې ږدو ترڅو پرې علمي خبرې اترې وشي نورو ته د څيړنو مسايل پيدا شي نور عزيزان پرې خپل وړانديزونه، انتقادونه وکړي او حتى نيمګړتياوې يې وليکي په دې توګه که چيرې څه پاتې وي د

نورو له خوا به بشپې شي او په را تلونکي کې به يو مستند بشپې تاريخ تړې جوړشي. څرنګه چې دا رساله يوه علمي رساله ده چې د هغه ټول منابع او ماخذونه موجود دي خو د علمي مسايلو او قضيو اثبات يا رد د مستندو اسنادو په وړاندې کولو سره کيږي نو مونږ هم دې اصل ته په درنه سترګه ګئورو که چيرې د دې رسالې په کومه برخه کې بل محقق يا څيړونکې داسې مستند اسناد، دلايل او شواهد وړاندې کړل چې د ټولو قناعت پرې حاصل شو نو هيله کېږي چې د يو تاريخي سند په شکل يې د راتلونکي نسل لپاره د چاپ په زيور ښايسته کړي.

زما هیله د ټولو نظر خاوندانو، تاریخ پوهانو، ژبپوهانو او څیړونکو څخه دا ده چې د علمي مسایلو په څیړولو کې له صبر نه کار واخلي که چیرې کومې برخې سره توافق ونه لري، خپل نظر دې پرته له کوم تعصب او عصبانیت څخه څرګند کړي

په پای کې د ختیځ د بیا رغونې ادارې (کور) څخه مننه کوم چې د دې رسالې د چاپ زمینه یې برابره کړه

په درنښت

پاکټر عبدالسبحان هاتفي (احمدزی) DR. SUBHAN HATIFI AHMADZI P.O.BOX 331 ALAMEDA CA. 94501 U.S.A

پلو ليرې كول:

يوه تنده ده چې ژر هغه حقايق و ويل شي کوم چې د پښتنو د تاريخ په اړه شته دي

پنځه څلويښت کاله شوي چې د خوشحال خټك دغه بيت مې له ياده دي:

چا يې پلو له مخه ليرې نکړ پښتو لاهسې بکره پرته ده اوس هغه مهال راغلي چې پلو لېرې شي، دا د پښتنو ځوانانو په عقل او همت پورې تړلې ده د قلم خلك دې په قلم هڅه وكړي د قدم دې په قدم خوشحال وايي:

زه پښتون وهلي شم خو رانه واهه نه شي، خپل ځان

غوره خبره ده، خپل پښتون به نه وهي، پښتو ژبه ده، ميړنتوب دی چې له نيکونو راپاتې ده. دغه ليکنه ولولئ کوم حقايق او اخستنې چې له معتبرو کتابو شوي هغه تاسو بشپړکړئ لارې ليکې يې څرګندې دي:

زه چې په ‹‹ پښتو ›› پوهيدلى يم خپل عمر مې په سرلوړۍ تير کړى دى، تاسو هم دا وکړئ پښتانه مشران مې تل په فکر کې ګرځي له وړو خبرو اوړم.

لکے باز زما نظر پے لےوی لےوی شکار دی نے چے کر خي گنے گئ

په سبك او صورت سره ليكل نه كوم، زه سورياني زلمي پادشاه وينم چې د قصر بام ته ختلي ګوري يوه چوغکه چغيږي ځکه يو مار د ځالی په خوا ور روان دی زلمي ((خلچناس)) لاس شانه ونیسی سپاهی پوه شی چی پادشاه غشی او لیندی غواری غشی او لیندۍ واخلي مار و ولي راوې غورځوي د پښتنو دا چار دی چې مار ووژني چوغکه وژغوري د فيرو شاه دربار په ډهلي کې د پښتو او پښتنو و د خواشينۍ خبره ده چې پښتو ديوانونه اوآ ثار ورك شوي دي يو پښتون وايي پټه خزانه رښتيانۍ نه ده بل وایی چی د احمدشاه بابا وطنی اشعار په دوو نسخوکی نه ليدل كيږي هغه به هم چا ايستلي وي. مكرهمدا چې پوهاند حبیبی وایئ خبره سمه وه بویه ومنله شی. په ایران کی د سیستان تاریخ ملك الشعرا تصحیح تعلیق او چاپ كړ چې نه يې ليكوال څرګند و، نه یې نیټه وه خو همدا چه ملك الشعرا ویلي كورني او بهرني ليكوالو همغه منبع او مآخذ والرخاوه. خو زمور ليكوال د دې له پاره چه ځان غټ و نيسي فكر كوي چې اوس به يي خلك و

احمدشاه بابا دومره د لیرې زمانې سړی نه دی د هغه خبرې خوله په خوله تر مور را رسیدلی.

مرحوم فضيلت مآب مولوي صاحب عبدالكريم حقاني دوى كيسې كړې دي چې يوه يې د احمدشاه بابا وه او بله يې د شاه ولي خان باميزايي ده. ده ويل زما پلار له خپله پلاره اوريدلي و یعنی د حقانی صاحب نیکه د احدشاه بابا د زمانی سړی و زما پلار حاجی صاحب سید احمد یوسفزی ویل چی د امیرمحمد یعقوب او دویم افغان انگلیس جگړی کی لس کلن وم او په دی متعلق ده دا ویل: چی ما یوه مرغی نیولی وه انگلیس عسکر راته وویل چی دا په څو را کوی. هغه ته می وویل پیسی نه غواړم باروت راکړه. انگریز وویل لس کلن هلکان هم باروت غواړی چی زمونږ په ضد یی استعمال کړی (۱۸۹۷).

زما د مور ماما جنرال اعظم ګل (توتا خیل) نومیده چې په (۱۳۴۱) هجري لمریز کې مړ شوې دی. دا مهال زه (۳۱) کلن وم دی د امیر محمد اعظم خان په بادشاهي کې پیدا شوې و (۱۸۶۸)م کې د ده عمر (۹۴) کاله وه.

همدا ډول ما دا سې خلك ليدلي دي چې د امير شيرعلي خان د زمانې و احمدشاه بابا په (١٧٧٣)م كې وفات شو چې تر (١٨۶٨)م ٩٧ كاله شي يعنې د اعظم كل خان نيكه د احمدشاه بابا د دورې و چې لمسې يې ما ليدلي و

نو د حقاني مر حوم حکا يتونه د سترګو ليدلی حال دی. د استاد حقاني لومړۍ کيسه يا نکل

احمدشاه بابا له ډهلي څخه کندهار ته راغی مخکې او شا ته يې رسالې روانې وې او لښکر يوه قندهاري ه ټي وال لاس د سترګو له پاسه نيولی چې ښه وکتل شي څوك دی چې نظر يې په احمدشاه بابا ولګيده نو وې ويل:

د زرغو نې زوی بيا په خرپ کې دی! دومره يې غږ جګ و چې بابا واوريده بابا په موسکا و ويل! د خرپ خلك وروسته را روان دى

دويمه كيسه

د احمدشاه بابا وزیر شاولي خان بامي زايي د ښار له جوماته ووت د کور په لورې بازار کې روان و، کوم سړي د غلا په نیت د ده په جیب کې لاس ننیسته شاه ولي خان پوه شو د ده لاس یې ټینګ ونیوه، او له ځان سره یې کور ته بوته د سړي وینې وچې وې چې سرای ته ورسیدل شاه ولي خان خپل منشي ته غږ کړ منشي حاضر شو. منشي ته یې وویل: د دغه سړي په نامه لس منشي حاضر شو. منشي ته یې وویل: د دغه سړي په نامه لس مدا نن یې ورکړي.

ت هغه سړی چې سد یې له سره وتلې و وې ویل صاحبه دا څه رينم

وزير شاه ولي خان بامي زايې و ويل! زويـه څوك چې د نارينـه پـه جيب كې لاس ننه باسي تش دې نه باسي.

پښتونولۍ دا ور سره وکړل يعنې دغه سړي يوه تمه د ده له جب نه کړې وه. او نا هېلې پا تې نه شو. خدای ښه پوهيږي دغه د پښتو د زاړه تاريخ پلو ليرې کول بويه چې په همدې ليکنه کې تر يو حده تر سره شوي دي.

د تاريخ څيړنه پر وړو هدارکو کيږي او د ځمکې کندنه يې لويه برخه ده،خو ځينې تاريخونه کونکک پا تې وي چې د هغه روښانول د حكاياتو، قبالو، فرمانو، ليكونو، شخصي يئادداستو څخه اخيستل او ليکل کيږي او چې وليکل شي ګواکې ثبت شو. دا كار ډير مهم دي لكه چې دلته د احمدشاه بابا او وزير شاه ولني خان حكايتونه مو وليكل اوس ثبت شول او د تاريخ برخه شوه. که چاپ شي نو تارېخ شو ځکه که يوه نسخه وي نو کيدای شي له منځه لاړه شي لکه د ډيرو خلکو کتابونه يا داښتونه له منځه تللي د ګوډ تيمور ياداښتونه په يمن کې د يوې شاهي کورنۍ له كتابتون څخه لاس ته راغلي اوس تاريخ شو په همدغه ليكنه كي له هغو څه حکايات را اخستل شوي تاريخپوه هغه دي چې له تاريخ څخه نظريي را وباسي هغه استعدادونه و لټوي چې په ملت کې موجود وي لکه درې زره کاله پخوا د سکائيانو د جگری کولو اصول په طالبانو کی ولیدل شول که چیری د سکائيانو د جګړې لارې وڅيړل شي داسې بريښي چې طالبانو ته ښودل شوې وي، حال دا چې دوی په هغه خبر نه دي.

داسې ډیرې ګټورې چارې دي چې دوی په ښه توګه تر سره کولای شي. د هیواد د لویو مشرانو ځینې چارې یو به عملي شي یوازې په دې نه چې ښې دي په دې چې زمونږ پلرو کړې دي. او له دې به هڅوب جوړ شي (هڅوب کلتور او فرهنګ سره نژدې معنی لري) ماکر هخوب چې له هڅې اخستل شوی تر کلتور پرآخه معنی لري

د ملت د بابا ګانو هڅې د هڅوب په توګه پاتې دي.

په دې پلو ليرې کولو کې د هيرودت په حواله د سکا او د هغه اړوند قومونه چې کوم غوره کارونه کړي هغه زموږ هڅوب دی

تورموروس ملکه چې د سکاء د يوه قوم مساګيت مشره وه کوروش ته و ويل! چې وينې دې خوښيدلې نو اوس وڅکه چې مور شي پيا يې د ده سر په وينو کې ډوپ کړ.

يعني پښتون د ويني تويدل نه خوښوي. پښتون د يوه تن په بدل کي دوه تنه نه وژني هرڅومره طاقت او صلاحيت چې و لري.

پېژندل شوي، کلدچې افغان شاه محمود په اصفهان کې واورېدل پېژندل شوي، کلدچې افغان شاه محمود په اصفهان کې واورېدل چې د ایران د شیاهي کورنۍ ځوانان یې وژلي دي وې ژړل او خپلې متی یې په غاین کړې چې تاریخ لیکونکې وایې لیونې شوي و حال دا چې ده له سړې وژنې بده منله او دومره بشري احساس ورسره و چې متي یې په غابن کړې او وې ژړل یو پاقدرته ځوان پادشاه ولي داسې وکړل؟ د ده زړه د پریښتې و

دا هجوب دي چي ظلم په هيڅ صورت نه خوښوي.

ی شاه زمان په (۲۰ ۱۸) کې چې د ایران د پادشاه په مرسته پر خپل ورور او هېواد جمله کړې وه او ډیر خلک ووژل شول او د افغانستان ثبات یې ړنک کړ خپل ورور شاه محمود ونیوه، دغه وخت د شاه محمود مور له قرآن شریف او سپین روبو سره شاه زمان ته په ننواتو ورغلل شاه زمان ننواتی ومنلی او شاه محمود یی د هرات والی و ټاکه خو شاه محمود پر خپل قول وفا ونه کړه بیا یی حمله وکړه.

مورخ غبار وايي چې شاه زمان كورني اړيكي په نظر كې ونيول شاه محمود سدوزى يې خوشې كړ د ده عقيده دا وه چي دې يې كه وژلى واى د افغانستان امپراتوري له منځه تله داسې وه مكر د مور په لاس قرآن او ننواتې يې كه نواى منلى په افغاني ټولنه كې بيا هم د ده اعتبار ښكته راته دا خو وروسته څرګنده شوه چې شاه محمود او وزير فتح بې وفا او خاين خلك

بيا يو خوا سياست او بله خوا اسلام او پښتونولي وه. کله هڅوب کران پرې وزي.

زما دغه ليکنه ډيره لنډه ده خو مطلوب دومره چې ځوان څيړنوالان دې يوه نښه وګڼي او په اصل حقايقو پسې دې وګرځي. زمونږ ژوند د منډو او لا لهانده ژوند و له خدايه غواړو چې زمونږ د راتلونکي ځوانانو مها ل سم وي.

لویه خدایه ستا په مینه په هر ځایه!

شپې ورځې اوړي، تومن رئك، په دا پير كې خپل د پردي په څير شول.

يو ليکوال د افغانستان در پنج قرن اخير، په کتاب کې وليکل چې "پښتانه له سليمان غره را ووتل شا او خوا ځمکې يې ونيولې، په تاريخ کې مطرح شول " د پښتنو د جرړو په برخه کې يې درې نظره ويلي دې افغان ليکوال وايې آريايان دي، ځينې وايې بني اسرائيل دي او ځينې يې د قيس عبدالرشيد اولاد بولي کله چي ما د کتابو په مرسته دا خبرې وڅېړلې څرګنده شوه چې د پښتنو او افغانستان د نامه په برخه کې ليکوال په ناسمو لارو تللي و

دا پړه پر ده نه اچوم ځکه لارم آثار يې نه دي ليدلي، د ما موريت په څنګ کې څيړنه هم نه کيږي د څيړنې ضرورت هم دومره نه و لکه چې اوس ليدل کيږي دا په دې چې د هويت بحران راغی (۱۳۷۱ هجري لمريز ۱۹۹۲ م) پرته له معلوماتو د روحي تکاليفو له مخې يې ډول ډول خبرې وکړې. دا چې د افغانستان نوم خراسان و، هيڅکله نه و، زمونږ مورخينو هم دا غلطي کړې ده کله چې ما د دوی مآخذونه وليدل دوی ته سم کتابونه په لاس

۱ تومن = وطن، چې په د رست تومن او څار دى نن هغه زما يار دى. (خوشحال)

نه و ورغلي، نو ما د افغان ملي تاريخ تر نامه لاندې د يوه كتاب د ليكلو په چارو لاس پورې كړ. هغه هم ډير و ځنډيده ځكه كله چې ما به يو څه وليكل بيا به يو كتاب په لاس راغي چې په هغه كې به تر هغه ښه او په زړه پورې معلومات و نو هغه به منې وليكل.

په پای کې مې د کار کتابونه و موندل او زه ډاډه يم چې تر دغه مهال به همدغه بشپړ وي مګر نه د تل لپاره ځکه کيندنې، څيړنې، او ترجمې روانې دي، نور څه به وموندل شي. بيا د بل نسل کار دی چې د څيړنې کار پر مخ بوزي زما اعتراض پر ټولو دی که په پېښور کې و که په کابل کې او که په کوټه کې.

د پښتون، پښتو ژبې او پښتونولۍ په برخه کې کار ډير نه دي شوي دا څرګنده خبره ده چې يرغلونه او تيرې ډېر و.

داسې ډېر پېښ شوي چې پښتنو باد شاهي جوړه کړې ده خو د دې پرځای چې پښتو وروزي پارسي يې روزلې ده. په داسې حال کې چې له يوه پښتني مرکز څخه داره روانه وه. وايې ژبه د تفاهم وسيله ده پښتو او پارسي توپير نه لري. تر يو مهاله به همداسې وه چې پارسي له دهلي نيولې تر استانبول پورې چليدله مګر ترکانو، عربو، هنديانو د هغه لمنه ټوله کړه. ترکې، عربي، هندي يې غوره کړه ايران پارسي رسمي ژبه کړه تاجکستان هم پيدا شو، نه يوازې په تاريخ کې مغلو پارسي ته ډيرکار وکړ ايران هم د رسمي او ملي ژبې په نامه لګيا دې کار کوي. پښتو ژبه تر

اوسه په افغانستان کې هم رسمي ژبه نه ده اعلان شوې په کال ۱۳۷۱) هجري کې د رباني مسعود له راتګ سره يې هلته لمن په بشپړ توګه ټوله شوه نو چې دومره خپلچاري شوه پښتانه بايد يو ځل پر خپلو ټولو حالاتو نوې نظر وکړي

د افغانستان په شاهي اساسي قانون کې پښتو او دري رسمي ژبې وې او په ۳۵ ماده کې ويل شوي و دولت مکلف دی د پښتو ملي ژبې د پراختيا له پاره کار وکړي"

په عمل کې هرڅه دري يا فارسي و، په مطبوعاتو کې پښتو وه خو تر نیمایی لږه وه دا بحث می له دې کبله را واخیست چې پښتو هيچيرې رسمي او ملي ژبه نه شوه نو چې داسې وي په لويه پيمانه کار نه ور ته کيږي په دا دومره امپراتوريو کې پښتو رسمي نه شوه او همدا وجه ده چې پښتو بيخي نشته او كه شته نو وروستيو پيړيو کې ده. په پټه خزانه کې هم خبرې پيدا شوې چې له هغې مخې پښتو اتمې مېلادي پيړۍ ته رسيدله. په پای کې د رامید) جریدې (۱۱۲) ګڼه په کال (۱۹۹۶) میلادي کې د اميركروړ لومړني پښتون شاعر حماسي شعر په مسخرو وليكه هغه هم يوه استاد چې سمندر غورياني نوميده. بل استاد د پوهاند دكتور جاويد په نا مه وويل غوري سلاطين تاجك او دري ژبې وا ۳۲۵ ګڼه (امید جریده) نو په داسې حالاتو کې غوره او ژور معلومات د پښتنو په باب را ټول شول او هيواد والو ته وركړل شول.

افغانستان چې وروسته له (۱۷۴۷) میلاد تی بیا جوړ شو دا یو نوې شکل و چې ټول قومونه د هرې ژبې ، نسل، دین او کلتور افغان بلل کیدل کله چې احمدشاه بابا پادشاه و مسلمانان، هندوان، مسیحیان، زردشتیان، یهودان ټول د افغان تر بیرغ لاتدې ودریدل پښتانه، تاجك، ازبك، ترکمن، بلو څان، شیعه، سني، اسماعلیه پرته له توپیره افغانان و له هغې مخکې یوازې د پښتنو سیمو ته افغانستان ویل کیده تر احمدشاه بابا وروسته وضع بدله شوه، تیمورشاه له پښتو لیرې ګرځیده نه یوازې پایتخت یې له کندهاره کابل ته راغې زیاتره یې په غیر پښتنو ویسا کوله چې په همغه مهال کې سردارجهان خان ده ته ولیکل او خپلې غاړې یې پرې خلاصي کړلې. د شاه زمان ده ته ولیکل لورې پاملرنه ډیره وه چې انګلستان له هغه ځمکې وشړي

شاه محمود او وزير فتح خان ايران ته نژدې شول انګريزانو هم د شاه زمان د وهلو له پاره ايران سره يو ځاى کيدل غوره کړل جګړې ډيرې شوې محمدزايي پادشاهانو د احمدشاه بابا قوانين ورو ورو له مينځه وايستل.

د مثال په توګه له هندوانو، پهودانو جزیه اخستل، هندو ژیړې څادرې اغوستې او پهودیو تورې. مسیحیان ورو ورو ووتل خبره فامیلي (کورني) او شخصي ګټو ته ورسیده امان الله خان او ظاهرخان بیا هم تر یوه حده د ملت پالنې لاره نیولې وه. کمونستانو له (۱۳۵۷_۱۳۷۱) ملیت هاې برادر و برابر په

نامه پښتانه، تاجك، ازبك، هزاره، اسماعليه بيل كړل له هر يوه يې مليشې جوړې كړې چې په پاى كې لږه كي (اقليتونه) سره يو ځاى شول (د مليشو او تنظيمو په سطح) په (۱۳۷۱)كې يې كابل و نيو

دغه مهال يو نوې عصر پيل شو. په منځنې اسيا كې د تاجكستان ازبكستان او تركمنستان جمهوريتونه موږ سره ګاونډيان شول زمونږ تاجك، ازبك او تركمن نه غواړي له افغانستان څخه بيل شي هغوى وايې هر وخت چې وي دغه ځايونه بيا روسان نيسي او له بلې خوا د دوى دوستي، خپلوي، مړي ژوندي دلته دي كومې خبرې چې په دغې ليكنې كې راځي هغه ټولې له معتبرو آثارو اخيستل شوي چې مآخذ به يې په متن كې ياد شي. هيله من يم چې پښتانه و دغو خبرو ته پام وكړي او په سطحي نظر هغه ته ونه ګوري. پښتانه په داسې حال كه چې نژدې سره پراته دي په خوا كې لكه پخوا لوى طاقت نه لري نو ډيره ښه موقع ده چې ځانونه سره راټول كړي، لومړى دې يو ودان، خپلواك هيواد جوړكړي. بيا دې ځانګړي او ټولنيز ودان، خپلواك هيواد جوړكړي. بيا دې ځانګړي او ټولنيز اقتصاد ته پاملرنه وكړي چې پر پښتونولۍ. ولاړ وي

الهسيي د خپسل حبيسب لسنه برکتسنه دا سساده انشساء رنگينسه د رحمسن کسرې

تواریخ ۱۰ او پښتون

داسې بریښي چې د عقلمند سړیو، له تاریخ سره د پښتنو تاریخ پیل شوې دی او دغه اټکلونه چې پنځه زره کاله دمخه وي یا بلخ، بخدی، بکهت و یما بادشاه وي داسې نښې -نښانې شته چې دوې به تر دې لاهم پخواني وګړي وي. په وروستیو کرښو کې به پوره خبرې پرې وکړو. که د پښتون نوم نه وي راغلی نو د پښتنو اړوند قومونو، نوم ډیر راغلی دی هیرودت (۴۳۵–۴۹۰) مخکې تر میلاده لومړنی مورخ دی چې په سیمه کې ګرځیدلی خلکو سره یې خبرې کړي او څه یې هم د روایاتو په توګه لیکلي دي په خپل تواریخ کې د پښتون نوم د قوم ـ د وطن اوکلتور په بڼو کې یاد وي:

الف: پاکتیسي Pactycy پاکتی سړی (پکتیکی).

ب : پاکتیسا Pactycia د پاکت ځمکه چې همد غـه کلمـه پاکتیکیا ((پاکتیکا)) هم لوستل کیږي.

ج: پاکتي، شي، متاع د پاکت، Pacty

کومه په زړه پورې خبره چې هیرودت لیکي هغه دا ده چې د پاکتیسا خلك او باکتریا (بلخ) خلك یو شانې دي په خوی خصلت او صورت کې یعنې له باکتر څخه هلته یعنې جنوب او ختیځ او جنوب لودیځ خوا ته تللي دي بیا تر هندوستان پورې پراته دي یا

۲ د هیرودتس تاریخ په جمع تواریخ یاد شوی The Histories

کیدای شي چې له پاکتيکيا باکتريا خوا ته تللي وي. پاملرنه وکړي لومړني مثال ته له هيرودت له تاريخ څخه

دهند په وروستۍ برخه کې د پارس له ځمکې لیری په جنوب کې هغه ځای چې هیڅکله پارس نه دی نیولی په شمال کې د کاسپاتیریانو او پاکتیسیا سیمه ده هلته یو قوم او سیږي چې د باکتر خلکو ته ورته دي جگړه مار خلك دي" د هیرودتس تاریخ ۲۲۶ مخ.

پاکتیسا په لایس کې داسم لیکل کیسږي Pactycia چې پکتیکیا لوستل کیږي همدغه تلفظ چې اوس هم موجود دی. پښتونخوا هم دغه کلمه ده

د اوستا او ویدا مذهبي کتابونه دقیق مهال کې نه دي ليکل شوې چې هلته هم د پکهت د قوموسو نوم راغلي دی مگر د هیرودت د ژوند مهال څرګند دی اوکتا ب یې تاریخ او جغرافیه

د هیرودت کتاب ۳۷۶ مخ کې راغلي "ارتیانیان مشي یان د ارسامن تر مشرۍ لاندې لکه پاکتیانو د څرمنې کرتۍ اغوستې لیندۍ دغشي او خنجرونه یې درلودل" په دغه مثال کې د پښتنو کالی او وسله ښودل شوې

دا چې د سند حوزه (سيمه) د پښتنو سيمه ده په دې کې هيرودتس مرسته کوي او داسې وايې: "داريوش غوښتل چې په دې په دې په دې پوه شي چې د سند رود چيرته په سمندر کې تويږي" ؟ د دې خبرې د څرګندولو له پاره يې يوه ډله خلك چې پر هغو يې ويسا

درلوده دغه سیمې (سند) ته ولیږل د دغې ډلې مشر (یوکار یا ندې د سکولاکس) په نامه و. له کاسیا تیروس څخه پاکتي سیا ته لاړل، دوی له ختیځ خوا څخه لویدیځ خوا ته لاړل وروسته له دیرشو (۳۰) میاشتو هغه مقصد ته ورسیدل چې فرعون فنیقیان لیږلی و.

ترهغه وخته چې د هيرودت كتاب نه و ليدل شوى له هغه ډير لې معلومات اخستل شوى و په هغې كه يو ليكوال چې علي رضوي نوميده او د افغانستان د تاريخ د ټولنې غړى و د خراسان په مجله كې يې ليكلي و "چې دا هم معلومه نه ده چې د هيرودت پكتويس مطلب همدغه پښتانه وي" اوس وګورئ چې په تاريخ او جغرافيه دواړو ثابته شوه چې پښتانه همدغه خلك دي، يو د (ك بښ فرق دى پكتانه يا پښتانه

پاکتیکیا چې هیرودت ډیر یاد کړی، د دوی کلتور ځمکه او نور خویونه باکتر، بلخ، پاکت، پاکتي، پاکتیلی پاکتیکیا چې همدغه کلمی داسی هم لوستل کیږي پاکتیسي، پاکتیس، پاکتیس، پاکتیس، پاکتیس، پاکتیس، لیکتیسا په یوناني ژبه کې څه تغیر راځي بیا هم دومره توپیر نه لري دا د پښتنو یوه خوا او پیژندنه وه

بیا له دې نه څانګې پیدا شوی قبیلی دی دغه پښتانه اړوند قبایل دومره لویي کارنامی په لرغوني تاریخ کې لري چې زه له خپله ژونده دغه خوشحالي لرم چې په دغو حقایقو پوه شوم او هغه مې ولیکل.

سور، *سریانی* ،آشور

په دې لیکنه کې ما له ډیرو کتابو ګټه اخستې ده، خو بنسټ یې په دریو معتبرو کتابو چې په دریو زمانو کې لیکل شوي ولاړ دی کولای شم چې د ماخذو فهرست ډیر اوږد کړم خو دا کار نه کوم ځکه موخه (هدف) د پښتنو تاریخ روښانول دي نه د خپلې څیړنې ښیګڼه ښودل ما په فهرستو کې لیدلي چې د بې ربطه کتابونو، نوم هم اخلي.

<u>لومړی کتباب:</u> دوه نیم زره کاله د مخه لیکل شوی ₍یو څوکاله کم) ۴۹۰ق م

دویم کتساب یسو زرو اویسا (۱۰۷۰) کالسه د مخسه لیکسل شوی۳۳۲هجری

<u>دريم كتاب:</u> دوه ويشت كاله دمخه (١٩٧٣) م.

دريم آروپايي آرنولدتاين بي دي. دريم كتاب په دې ډير ارزښت لري چې د څيړنې ټولې علمي لارې په كې څارل شوي دي.

په پښتو کې د سور کلمه ډيره زړه ده او له ښه مرغه اوس هم ژوندۍ ده د دغې کلمې سابقه ډيرې زړې زمانې ته څي چې لس زره کاله شي.

او ورسره پښتو ژبه هم دومره لرغوني ده.

- ۱ سور _لمر
- ۲ سور_داغ، ډير تود
- ۳ سور _ رنګ (سورګل)
- ۲ سور _ گل (سورساندی)
 - ۵ سور _ قوم
 - ٦ سور_نوم
- ۷ سوريا: د لمر رب النوع مجسمه چې د خيرخانې له كوتله لاس ته راغله د سوريا مرمـري مجسـمه د لمـر لومـړۍ رب النوع ده چې د كابل موزيم ته سـپارل شـوې ښاغلـي كـرل فرانسـوي ايسـتلې ده. "افغانسـتان د تـا ريخ پـه رڼا كې مـخ ۲۴۴- احمدعلى".
 - ٨ سور _ جدي، سور شو، جدي شو.

د سند (اباسين) په حوزه کې سورياني مدنيت درې زره کاله مخکې له ميلاده مينځ ته راغلي چې لکه اوسني مدنيت پرمخ تللي و

ابوالحسن بن حسین علی مسعودي په مروج الذهب کې وایې چې وروسته د نوح (ع) د زمانې له توفان څخه د ځمکې پرمخ سوریانیانو لومړۍ پادشاهي جوړه کړه غزنی، بست، زمین داور اولعن په ځمکه کې وو.

له دې خبرې داسې څرګنديږي چې لومېړی مدنيت دوی جوړکړی دی، او لومړی بادشاه يې سوشان نوميده دوی ابادي وکړي ونې یې وکرلې دومره پیاوړي شول چې شا او خوا پادشاهان دوی ته تسلیم شول او د آسیا پر لویه برخه یې بادشاهي کوله.

هیرودت هم سؤریانیان یادوی چی هلته یی د آسور دولت جوړ کړي چې يونانيان يې آشور بولي، چې کلده او آسور بللي شي. مونږ په دې پوهيدلو چې کلده، آشور د نړۍ له اوڅارو مدنيتو څخه دي چې اروپا يي وروستۍ بڼه ده. يعنې همدغه مدنيت وروسته اروپا ته لاړ مګر په دې نه پوهيدو چې دا همدغه سوريان دي چې د اباسين له غاړو قندهار او په لوديځ لوري خوځيدلي دي چې د تاکسلا ښار حسن ابدال پيښور ته نژدې له خاورو را ووت کوم آثار چی دلته ښکاره شول هغه په کلده آسور کې هم و چي دجله او فرات شا او خوا يا اوسنۍ سوريه او عراق دي هلته تللي دي. د نړۍ په دايره المعارفو کې هغه کرښې او خطونه ښودل شوي چې د سند له سيمې د دجلې او فرات حوزې ته تللي دي. سوريان عرب نه دي د دوی ژبه عربي ده او اوس په عربي هیوادو کې شمیرل کیږي د ملي هویت یا پیژندنې یوه نښه ژبه

دا ډيره ښه خبره ده چي مسعودي په ۳۳۲ هجري کې او (تاين بي) په ۱۳۵۲ کې يوه خبره کوي

زموږ ګیله له خپلو لیکوالو ده چې دوی ولې خبره دومره لنډه نیولې ده چې یو وایې د سلیمان له غره راغلل بل وایې بني اسرایل او بل یې د قیس اولاد بولي دا خبره باید وکړم چې دغو تحلیلونو څخه یوه هم بده نه ده که بني اسرایل وي که د سلېمان له غره راغلي یا د قیس عبدالرشید اولاد وي خو بده دا ده چې دا حقیقت نه دی، که واقعیت داسې وي بیا به د هغه پر بنسټ تاریخ دریدلی وای زما مطلب دا دی چې یو خو حقیقت څرګند شي، دویم پښتانه ځان وپېژني چې د زرګونو کلونو په ترڅ کې له ډیرو سختو پېچومو تېر شوي او اوس هومره ربې او مشکل نه لري، چې ځان جوړ کړي

تاين بى په خپل وروستي اثر كې "ځمكه د بشر مور" ډېر حقايق روښانه كوي دى وايي "ليدي، لوديا، ماد، سكا، كاسيان ټول او ټول له اورسى غونډيو را اوښتي دي ارياييان دي او ژبه يې د سانسكريت له ژبو ده او په دې برخه كې د ژبپوهنې شواهد شته"

همدا ډول ((بارسورث)) د سيستان په شرح کې ليکي چې
"دغه اريايي قومونه د افغانستان جنوب ته تللي دي، دی وايي
چې ترك او خلج چې تاريخ کې ډېر ياد شوي دوي آريايان دي
ترك نه دى"

پوهاند حبيبي له همدغو شواهدو دې نتېجي ته رسيږي چې دغه خلك (ترك او خلج) تره كي او غلځي دي. پوهاند حبيبي مخكې تر مړينې په هغه كتاب كې چې د ارمستر فرانسوي پوه په ۱۸۸۸م كال كې ليكلى دى د پښتونخوا د شعر هار او بهار نوميږي وايې چې د نوي ليكوالو وظيفه ده چې دغه مسايل و

غيړي دغه خبره، ده كال مخكې تر هغه ليكلې دي (د كتاب په تقريظو كې) چې دى په حق رسيږي، پوهاند حبيبي په ذين الاخباركې يادونې لري چې خلج او تره كي غلځي بولي. اوس خبره نوره هم رو بنانه شوې ځكه د حبيبي په ژوند كې ځينې كتابونه لاپه لاس نه و راغلي د مثال په توګه مروج الذهب وروسته له عربي په فارسي ترجمه شو چې په هغه كې د پښتنو د قومونو په باب لكه غلځيان. سوريان، جيدان دوراني ... ډير په زړه پورې معلومات راغلي چې پوهاند حبيبي د كتاب عربي نسخه ليدلې ده خو وروسته، نو ځكه يې دا مسايل نوي نسل ته سيارلې دى.

پخوانی نظریې د پښتنو په باب ردوي دا چې د قیس اولاد وي یا بني اسرایل دوه نیم زره کاله د مخه پښتانه او د هغه اړوند قومونه په تاریخ کې مطرح و نه پوهیږم چې ولې پښتانه لیکوال بې خبره و یا نه دي پسې ګرځیدلي په کابل کې پښتو ټولنه په پیښور کې پښتو اکاډیمي چې وسایل او بودیجه یې درلوده سطحي تیر شوی دی.

زه چې امريکې ته راغلم دغه کتابونه مې واخيستل ورو ورو پوه شوم چې ډير غفلت شوی دی، اوس که پښتانه ليکوال چې په بهرنيو ژبو پوهيږي بويه چې په دې برخه کې څيړنه وکړي. پښتو ټولنه او پښتو اکاډيمي هندي اثارو ته پاملرنه کوله. پاکتيسا، سکا، کاسي، اور، لوی، متاني، دوداني، جيدان، سوريان، لوديا او نور داسې قومونگ، مدنيتونه دي چې په ډيرو اثارو کې د دوی کړه او چاروالې را غلي دي.

حتى كوشانيان داسې نه دي چې تر لسمي ميىلادي پيړۍ پورې و عربو سره يې جنګونه وکړل بيا ترې تم شول دا هيـڅ عقـل نه مني چې يو ملت له منځه لاړشي دوي خپل نوم بدل کړي چې څرګند مثال یې ساك دی چې د ابراهيم خيـل نوم يې غوره كړي دی دوی هم په غالب ګومان احمدزي شوي دي يـا بـه يـې بـل نـوم غوره کړي وي ځکه زه په دې عقيده يم چي کوشانيان په اول سركي هم كډوال و، او بيرته كډوال شوي چي كوچانيان شوي او دغه کوچیان له کوچ سره اړه نه لري کډه کیدل، کډوال یا ليږديدل. کډوال په ايران کې هم شته چې خانه به دوش ورته وايې يا عشاير خانه بدوش نو داسي ښکاري چې پښتانـه قومونـه دوه ډوله دي يو هغه چې نومونه ييې نه دي عربي شوي د هغوي موندل په تاريخ کې بې رېړې او اسانه دي. خو هغه نومونه چي عربي شوي دي د هغوی موندل ګران دي.

د هیرودت په کتاب کې د یو پښتون قوم نوم د ما ساګیت چې جنګیالي او میړني خلك دي د امو (جیحون) دې خوا ته اوسي دوی او سکاییان یو قوم بلل کیږي سکا خو هماغه ساك دي چې اوس هم شته چې بیا یې ساکتان جوړ کړ او خلك یې سکزی و ماساګیت د دوی اړوند قوم دی د ما ساګیت ملکه توموروس نومیدله خورا باتدبیره میړنۍ ښځه وه د هیرودت په وینا کوروش غوښتل چې دې سره واده وکړي نو دې ته یي حال ووایه، توموروس ملکې ورته و ویل ته ما نه غواړې، ته غواړې چې زما هیواد خپل کړې ځه په خپله مخه مونږ پر خپل حال پریږده او که جګړه پیل کړې ستا په خیر به نه وي.

کوروش ونه منله جګړه پیل شوه د ملکې زوی سپارګا ییښ چې سپه سالار و اسیر شو خو ځان یي له غیرته پخپله مړ کړ دغې ملکې د لښکرو مشري پخپله وکړه او کوروش د پارس پادشاه یې پخپله ژوندي ونیو

هغې محترمې ملکې د پسونو او غويو له وينو چې په همغه ورځ قصابانو حلال کړي وو يو لوی لوښی له وينو ډك کړاو امر يي وکړ چې د کوروش سر په وينو کې ډوب کړئ - بيا يې کوروش ته وويل: "وڅښه ظالمه چې ويني دې ډيرې خوښې دي" د کوروش سر تر هغو په وينو کې و څو يې سا وخته.

د مثال په توګه اوس موږ مشواڼي قوم لرو-ماسا ګیت دا یو، تلفظ دی چې یونانیانو کړی دی. ساك، ماساګ سره نژدې دي.

ساك او ماساك اوس نه پوهين چې دوى څوك دي؟ تاسې دوى پوه پلار يو مگر د دوى پوه کړئ، دا سمه ده چې موږ پښتانه د يوه پلار يو مگر د . هغه په مهال او زمانه کې توپير شته دا چې دا وګړي په جنوب لويديځ اسيا کې پيدا شوې او له دې ځايه خواره شوي دا هم

څرګنده ده. جنوب لویدیځه آسیا کې همدغه د سند، بلوچستان، قندهار، هلمند او سيستان سيمي راځي. سورياني پادشاهي دلته وه او مروج الذهب ٣٣٢ه ابوالحسن على بن حسين مسعودي ددغه كتاب ٢٠٣مخ كى داسى ليكل شوى اهغه خلك چې د نړۍ د پا دشاهانو په احوال خبردي وايي چې وروسته له توفانه (دنوح "ع" توفان) لومړني پادشاهان سورياني دي د هغوی لومړنی پاد شا ه يو سړی و د سوشان په نامه د سر بانيانو په تاریخ کې لومړي سړي و چې تاج يې پر سر کيښود او نور پادشاهان د هغه تابع شول د ده پادشاهی شپارس کاله وه. بیا یی زوی بربر پادشاه شو. دی شل کاله پادشاه و. تر هغه وروسته سيماسر پادشاه شو. بيا اهريمون. ده ولايتونه و ټاكل، ځمكي يي ودانې کړې کله چې د دوی کار نظم او ټينګوالي وموند د هند پادشاه ته ویره پیداشوه. سوریان د سند شا او خوا، غزنی، بست او داور خوا ته او د هیر مند غاړوته وخوځیدل د هیرمند په سیند کی کشتی چلیدلی مالونه یی له بسته سیستان ته وړل. په سیستان کی له باد څخه د ژرندو په ګرځولو کې ګټه اخستل کیده او په همدې توګه اوبه د باد په وسیله له څاګانو ویستل كبدى".

له د غو عباراتو چې ۲۰۰ کاله د مخه لیکل شوي اوس یې ژباړه موږ ته په لاس راغله دغه لاندې موضوعات څر ګندېږي:

ا سوریانیان یا سوریان ډیر پخواني پادشاهان بلل شوي چې وروسته له توفانه (نوح ع توفان) داسې اټکل کیږي چه اوه زره کاله دمخه یعنې همغه پښتانه و د افغانستان په سیمه کې چې همغه غزنی، بست او زمین داور (قندهار) د سند حدود هلمند او سیستان دی.

۲ _ نور پادشاهان د دوی تا بع و

٣ _ كشتى يى درلودى. بادى ژرندى يى مىرخيدلى.

۴_حدود او سرحدات يې ټاكلي وو.

 څرخه چې لومړنی ماشین دی دوی درلوده. ژرندی او اوبو ایستلو سیستمونه یی درلودل.

ع_ تجارت روان و ځکه کشتيو مالونه وړل.

٧_ صنعت له تجارت سره تړلي دي.

په تیره چې وروسته دا خبره له کیندنو هم څرګنده شي په سریزه کې ویل شوي چې یو پوهاند دکتور جاوید وایي چې د غور سلاطین تاجك دي حال دا چې د محمد سوري اولاد او سوریان څرګند خلك دي. دا یوازې د سوریانو خبره وه. شیرشاه سوري د هند داسې پادشاه و چې تر اوسه د ده ځینې اصلاحات په هند کې چلیږي.

سکاییان، ساک

د هیرودت په وینا په لرغونو زمانوکې د اسیا ډیره برخه د دوی په لاس کې وه دوی هم کډوال وو، خو" تاین بي" تاریخ پوه وایي چې د دوی له کډو سره عسکر، کسب ګر، عالمان، طبیبان هرڅه و. هر چیرې چې به دوی واړول هلته به یو ښار جوړ شو تجارت کیده کوم ځای به چې د دوی خوښ شو یوه برخه به هلته پا تې شول نور به تلل. دوی د اور بلولو سامان، څرخې او داسې صنا یع درلودې چې هغه یې پر نورو قومو نو پلورلې. سکاییانو اړونده قومونه درلودل چې په مهمو مسایلو کې به دوی د نورو قومونو مشرانو ته بلنه ورکوله چې لویه جرګه جوړه کړي.

کله چې پارسيانو غوښتل د سکايانو پر خاوره بريد وکړي نو د سکا مشر جرګه راوغوښتله چې دا لـه ټولو لرغونو لويـه جرګه ده. چې مونږ پرې خبر يوو (۴۴۵ق م).

په همدې توګه موږ پوهيږو چې پښتوګولي هم پخوانۍ ريښې لري.

لویه جرګه او هغې ته اړتیا

دوه نیم زره کاله د مخه (اټکل)

د سکایانو سیمې ته یې سکاییه ویله کله چې داریوش په لویدیځه خوا کې بریالي شو نو یوازیني قدرت د سکایانو و چې دې د هغوي مقابلي ته چمتو شو

دی په دغه مهال ډیر پیاوړی و، او ډیرې پانګې یې درلودې ډیر لښکر ور سره و چې سکایانو (ماو) لاندې کړ اته ویشت کاله پر پورتنۍ اسیا باندې د دوی حکومت و سکایان په کیمریانو پسې راغلي وو کامیر خیل اوس هم لوګر او نو رو ځایو کې یو قوم دی. سکائیه هغه مهال له سغور تر کې نه پیل کیده له شمالي ایران تر افغانستان پوری د سکایانو پادشاه ایدان تورسوس نومیده.

دغه مراتب په زړه پورې دي چې هر پښتون يې ولولي او ښه ځان پرې پوه کړي. همدا چې داريوش د سکايي خوا ته راغی، ټولواك ايدن تورسوس لويه جرګه را وغوښته چې په ګډه د داريوش مخه ونيسي. دغه لويه جرګه د دغو قبايلو له مشرانو څخه جوړه شوې وه.

- ۱_توری.
- ٢_ الكاتيرسي.
 - ۳_ نری.
- ۴_ اندروفاهی

۵_ملانګلانی.

ع_ګلوني

٧_ بوديني.

٨_ سارماتي.

کله چې د لويې جرګې غونډه کې په پوره خپلواکۍ بحث او خبرې وشوی، او مسايل وڅيړل شول د ګلوني، بوديني، او سارماتي د قبيلو مشرانو ومنله چې د سکايانو ملاتړ وکړي د اګاتيرسي، نري، اندړوفاګي، ملانکلاني او توري مشرانو داسې ځواب ورکړ:

((که تاسو پخپله له پارسیانو سره شخړې نه جوړولای او پر هغو مو برید نه کاو، تاسو پرحقه واست او مونږ به درسره دریدلو او په ګډه مو د هغوی سره جګړه کوله، خو حقیقت دا دی چې تاسو بې له دې چې موږ سره مشوره وکړئ د پارس پر سیمې مو برید وکړ تر هغه مهاله چې قدرت او توان مو درلود خپل کار موکاوه اوس چې هغوی د غچ اخیستلو لپاره راغلي له موږ نه مرسته غوارئ؟

موږ له هغوی سره بد نه دي کړي که بيا هم هغوی تيری وکړ، موږ به تر خپلې وسې ورسره وجنګيږو. حمله تاسو پيل کړې وه نه هغوی او تاسو موږ ونه غږولو)

له دې حکايت ه چې ه يرودت ثبت کړي څرګندي چې د افغانستان و دا وه يوه لويه جرګه چې خورا په

دیموکراتیکه توګه خبرې پکې وشوې بیا هم یوه لاره یې پریښوده چې که پر دوی حمله وشي دوی به په کلکه مقابله وکړي. د داریوش او پارس پوځ په ناکامۍ سره د سکایانو له ځمکې ((سکائیه - ساکستان)) ووت او هیڅ یې تر لاسه نه کړل ډیره تباهي یې ولیدله

د سکائیه ټولواك ایدان تورسوس وروستى پیغام د پارسیانو پادشاه داریوش ته دا و «اى دوستانو که مرغی غوندې والوزئ، که موږك غوندې په سوړه ننوزئ، که چونګښو غوندې اوبو ته لاړ شئ تاسو د سکایانو په لومه کې لویدلي یاست خلاصون مو نه شته، او خپل هیواد ته تللى نه شئ ») د داریوش وروستۍ خبره دا وه «(روغه خبره دا ده چې خپلې پښې له دى خاورى و باسو)»

مخکې مو و ويل چې کوروش د ملکې تورموروس له خوا چې د سکايانو يوه قبيله وه ووژل شو له هغې زمانې بيا تر اوسه پورې يرغلګر زموږ له خاورې په بې پتۍ وتلي دي (۱۹۸۹) ميلادي د روسانو تر وتلو پورې

كاسيان

دا د پښتنو يو بل قوم دی چې په لرغوني تاريخ کې يې لويه برخه اخستې ده. کاسيانو پر بابل حمله وکړه او هغه ښکلې ښار يې ونيوه د دوی پادشاهي شپږسوه کاله وه (۱۷۶۰-۱۱۸۵ پخوا تر ميلاده) کاسيانو څرخه او عرابه جوړه کړه چې د آسانو په وسيله راښکل کېده د مالونو او سړيو د وړو راوړو لپاره له هغه څخه کار اخيستل کيده.

لوديه- لودي

دغه پیاوړی قوم پر کوچنۍ آسیا چې اوسنۍ ترکیه ده د ۵۸۵ مخکې تر میلاده حکومت کاوه. هرودت وایي چې څو سکایي زلمیان د ماد په خاوره کې وو. هلته یې د پادشاه زوی وواژه. د لودي خاورې ته وتښتیدل کله چې "مادانو" دغه زلمیان بیرته غوښتل د لودي پادشاه ورنکړل په دې چې دوی ته یې پناه یا سیمه وړې وه. د دواړو تر منځ جګړه و نښته. یوه ورځ لمر ونیو ل شو، توره تیاره شوه، دوی داسې وګڼله چې دغه وینې تویول د ورونو تر مینځ د خدای د قهر سبب شو جګړه یې بنده کړه. د لودیا پادشاه کروزس نومیده چې ډیر پوه سړی و؛ د ده له خبرو لودیا پادشاه کروزس نومیده چې ډیر پوه سړی و؛ د ده له خبرو په چې ده دا وه ((په سوله کې زلمیان بوډاګان خاورو ته سپاري او په جګړه کې بوډاګان زلمیان خاورو لاندې کوي هغه څوك به احمق وي چې جګړه تر سولې ښه وبولي))

موږ وليدل چې د پښتونولۍ يوه بېلګه جرګه او لويه جرګه چې سکايانو جوړه کړې وه، دويم دا چې لوديانو پناه اخستونکي بيرته ورنکړل چې خبره جګړې ته ورسيدله

همدغه راز هیرودت بویه د لودي ښځې پاکلمني بیانوي چې دغه ټول عناصر پښتونولي جوړوي

همدا راز د ا فغانستان په لويديځ سرحد کې يو بل ښار و موندل شو چې ښکاري درې څلور زره کاله دمخه وي د سند د مدنيت په لاره رنګ ، فلز او ډير لوښې په لاس را غلي دي دغه ښار د سوی په نا مه ياديږي

په ۱۳۷۲ه چې خلکو د ټولواك ځمر په نا مه پيژندله هغه پخوانۍ خزانه چې خلکو د ټولواك ځمر په نا مه پيژندله هغه يې را و ويسته په زرهاو د سروزرو سكې وې د سپينو زرو، د سروزرو لوښي، كاشوغې، ماران او نور شيان پا كستاني اونور ګڼكپان ور ورسيدل پكتياوالو دا فكر ونكړ چې درې زره كاله دمخه د دوى پلرونو دا استعداد درلود چې دومره پانګه، هنر او فكري صنعت ولري چې دا ميراث يې ورته پريښود درې زره كاله وروسته دوى هغه په ګيډه كې واچول او خپله ګيډه يې نه شوه ساتلې ده دو كرښې ليكم تر پنځه شپيتو كلو اوښتى يم ټول عمر مې خپله ګيډه په حلالو ساتلې ده. زه چې له افغانستان څخه ووتم ۱۳۵۹ هجري لمريز كال و. ما هغه تاريخي اثار چې له بازاره مې په شلو كلو كې اخيستي و هلته تاريخي اثار چې له بازاره مې په شلو كلو كې اخيستي و هلته

پریښودل چې دا د افغانستان مال دی زما د وتلو سبب دا و چې ما دوه کاله سخته بندیخانه تیره کړې ده کمونست حکومت غوښتل بیا مې ونیسي ما محبس کې دا عزم وکړ چې تاریخ به یو ځل بیا لیکم او لولم اوس یوازې دا غواړم چې پښتون ځان په واقعي معانو و پیژني او فکر وکړي چې لرغوني پښتانه د جیحون په دواړو غاړو وو تورې بحیرې پورې او وړوکې آسیا کې اوسیدل او یاد شوی مدنیتونه د دوی وو

شمالي ايران د دوی و جنوبي ايران پارس و بيا پر دوی لـه هري خوا بريدونه وشول او دوي پرشا راغلل.

پارسيان تل په هغو حلاتو کې چې افغانان کمزوري کيــدل حمله کوله او په دې کې يې هېڅ لټي نه ده کړې.

خلقت او پښتون

يو حقيقت دا دى چې سړى له عقل او شعوره برخمن دى په همدغه حال كې انسان هم شرارت لري هم اخلاق د سړي اخلاقي خوا د قدر وړ ده تاريخ د انسان له شعوري او اخلاقي خوا خبرې كوي چې څنګه يي وده وكړه او څنګه يي له شيطاني اړخ سره مجادله وكړه؟

زموږ په تاريخ کې ډيره مهمه خبره دا ده چې په کال ۱۳۷۱هجري (۱۹۹۲) ميلادي په افغانستان کې اسلامي تنظيمونه راغلل شرارت هسك ته وخوت د دې توجيه ګرانه شوه. د انسان له پيدايښت څخه ډير کلونه تير شوي خو عقل او شعور يې نه لاره کله چې عقلمند شو د ځمکې او کرنې په اهميت پوه شول له يوې خوا دغه عمل ته چې له ځمکې او اوبو ګټه واخلي او له بلې خوا له شر سره پنجه ورکړي، نو تاريخ پيل کيږي

له نیکه مرغه داسی شواهد او اسناد شته چی د پښتنو تاریخ د بشر له تاریخ سره پیل شوی دی او دا چی ولی پښتون بیرته پاتی دی، چی پاتی دی، چی اوس یی هم لري زما وروستی هدف دا دی چی د دوی پام همدې خبرې ته راوګرځوم.

سومريان هغه مهاجر دي چي د آسيا له جنوب لويديخ څخه
 بين النهرين ته تللي دي. (تاين بي) تاريخ پـوه او فيلسـوف پـه
 ټينګه دا خبره کـوي چـي "سـومريان"، "اور"، "اوروك"، "اريـدو"

لومړني خلك دي چې ځمكه يې رام كړه او كرنى ته يې چېتو كړه او لومړني خلك دي چې كلي او ښارونه يې جوړ كړل چې همدغه تاريخ دوولس زره كاله دمخه اټكل كيږي. تاين بي وايي دغه خلك آريايان وو او دا خبره ناسمه بولي چي عرب وو ځكه ژبه يې عربي ته نه ده ورته، سانسكريت ته ورته ده. څرنګه چې سومري خط او معابدو معماري چې د ځمکې له تل څخه لاس ته راغلمي دغه تمدن څرګندوي چي دا لومړني بشري تمدن دي. مخکې مو په دې خبرې کړې وې چې سـور ، سـوريانی، سـومري، سـوري يـوه پښتو رايجه کلمه ده، او د سوريانو تاريخ. دلته بايد وويل شي دا خبرې تر هغه ډير دمخه دي چې زند اوستا، ويدا، يما چي تر اوسه پښتانه ليکوال له هغو ځينې کلمې را اخيستې او غواړي چې د پښتون تاريخ پرې مرتب کړي. دغې نظريې ته هغه نوي اثار تغير وركوي چې وروسته په كيندلو كې تاريخ پوهانو ته په لاس ورغلي دي که موږ پښتنو ته دا ثابته شي چي پښتنو بشري تمدن پيل کړي دي خط زمنوږ ايجاد دي، ځمک مونږ وكرله، ښارونه موږ جوړ كړي. فلز موږ وپيژانده...په داسي حال کې چې اوس کډوال لرو، په غرونو کې اوسيږو وږي، تړې برېنډ او ناپوه او يو د بـل غليماني وو ، نـو د دې خبرې پوهيـدل بـه څه

هیڅ خو که سر په ګریوان کې ښکته کړو افسوس به وکړو چې رښتیا ډیر څه رانه پاتې شول چې پخوا د نړۍ په سرکې وو

مقابل کی ټينګ دريدلي دي.

د چین، د سند، بین النهرین، مدیترانی تر منځ تجارت روان و چی یو مرکز یی افغانستان و، بل یی سوریه یو مهم خصوصیت د پښتون د تاریخ دا دی چی له کرنی، صنعت او تجارت څخه پیل شوی نه له جګړی، جګړه ماري وروسته نورو قومونو پیل کړه پښتانه د جګړی شوقیان نه دي. پښتونولي د سولی او امنیت لاره ده دوی له لرغونی زمانی ټولنه په بیلو برخو وویشله چی ټول به د ټولنی د ښیګنی لپاره په ګډه کار کوي لکه مشر، جرګه، ولس، کسبګر، عالمان او روحاني، ګاونډ چی د هر یوه حقوق او وجایب څرګند وو. په دې ډول پښتونولي هم لرغونی ده حقوق او وجایب څرګند وو. په دې ډول پښتونولي هم لرغونی ده کله چی تاریخ په ځیر وکتل شي پښتانه او د هغوی اړوند قومونه سوله خوښونکي دي. دیموکراسي او ولسواکي خوښوي خو دوی چا نه دي پریښودلی او تل حمله پری شوی او د برید په خو دوی چا نه دي پریښودلی او تل حمله پری شوی او د برید په

او اوس يې پاي کې يوو. د هغه مهال د مالونو د وړو راړو لپاره

په ۸۵ هجري کال کې حجاج بن يوسف عبيدالله خپل سپه سالار ته داسې فرمان ورکې: "کله چې کابل ته ورسيدې، کلاګانې ونړوه، ځوانان يې ووژنه، ښځې يې اسيرانې کړه، بوډی، بوډا پريږده چې له لوږې مړه شي، شته او مالونه ترې واخله"

کابلشاهان چې پوه شول خبره داسې ده، د ټولواك زنبيل شاه تر مشري. لاندې يې داسې كلكه جګړه وكړه چې ټول يې مړه كړل چې د دغه لَښكر نوم چيږد فنا شو يعنې تري تم لښكر. تر هغه ډیر د مخه د پارسیانو دا حال و د سکایانو له پلوه برباد شول میرویس بابا، احمدشاه بابا ځوابي حملې وکړي دا جګړی دوی د خزر د بحیرې غاړې پریښې دي تل له دوو خواو پر دوی دباو راغلی او د جنوب لور ته راغلي دي د خدای فضل دی چې دوی بیا د پښتو او پښتونولۍ سره پاتې دي.

افغان!

دا افغان چې نن په نړۍ کې د يو ميړني قوم په تو ګه پيژندل کيږي يو پخوانی نوم دی چې د تاريخ په اوږدو کې د ژبنيو تغيراټو له کبله په مختلفو نومونو "اوغان"، "اوګان"، "اپګان"، "ايغان"... ياد شوی دی. پوهاند حبيبي وايي چې د داريوش په کتيبه کې دا نو م د زړور په نامه راغلی

او دا چې داريوش ويلي زه هم افغان يم، د پوهاند حبيبي دغه مقاله حسن فهيمي د ګډ هيواد اخبار ته ورکړې وه چې کاناډا کې خپريدله ((۱۹۹۴)) م

افغانستان د اوسني افغانستان او لوی افغانستان يوې برخې ته ويل کيده چې هلته پښتانه اوسيدل په مروج الذهب کې چې ٣٣٣ه چري کې ليکل شوی د ايغان په نامه ښودل شوی چې اوس به يې تاسی و لولئ

"اوخان او تبت کې کاپران دي او ښي خوا ته داسې خلك اوسيږي چې هغوى ته ايغان وايي او له هغه ځايه يو رود بهيږي چې هغې ته د ايغان رود وايي دغه رود د ترك له راده چې هماغه د ايغان وي سرچينه اخلي"

اوخان ښايي واخان وي دغه شانې دې ترکان غوريه وايي چې ترکان غوريه جيحون (چې کله هغه ته د بلخ رود وايې) تـه نژدې اوسيږي.

د ترکان غوریه مطلب بیا هم پښتانه دي او دا خبره ثابته ده چې په دغو سیمو کې ترك او خلج هماغه تره کي او غلځي دي. مسعودي ۳۳۲هجري كې پخپله دغو سيمو تـه راغلـي او خپل اطلاعات يې ليكلي دي-

ده او نورو لیکوالو د تره کی غلخی په واقعی مطلب نه دی پوه شوی، مگر ترك او خلج تل یو ځای یادوی وروستیو لیکوالو لکه کلیفورد باسورث او د اروپا د ختیځ څیړونو مرکز دې نتیجې ته رسیدلی چې ترك او خلج ترك نه دي آریایي او همدغه پښتانه تره کي غلځي دي. ځینو داسې اټکل کړی چې ترك دي خو پښتانه شوي دي دا خبره که څه هم داسې نه ده خو ډیر عیب هم نه لري بیا وایي د دوی په ژبه کې یوه کلمه ترکې نشته، خپله ترك، ترکیه وروستي نومونه دي. ځکه پښتو او پښتونولۍ سره پښتون دی هسې خو په هند او نوره جنوبي آسیا کې ډیر پښتون لی څرګندو قبیلو څخه تللي دي او هلته یمې ژبه او پښتونولي له لاسه ورکړې ده او پښتونولي کیږي، مگر چې پښتو او پښتونولي خپله کړي.

کله چې په لسمه میلادي پیړۍ کې د غزنوي دولت جوړ شو د بیهقي تاریخ چې په همغه د غزنویانو په دوره کې لیکل شوی دی ډیر مسایل په لاس راکوي لکه:

الف _ ((دافغان شال)) په نامه پنځه ځایه یومرکز په غزني کې ښودل شوي چې هلته غزنوي دربار و

ب_دا چې درې زره سکزي عسکر د سلطان مسعود غزنوي په لښکر وکې وو چې همغه سکايان، ساك دي چې څرګند تاريخ لري.

ج_کله چی سلطان مسعود غور ته لاړ هلته یی ترجمانان ځان سره بوتلل چی هلته خبرې وکړي. له دی څر ګندیږی چی غور امیران پارسي خبری نه کوي. ژبه یې پښتو ده مروج الذهب چې ترکان غوریه وایي مطلب یې همدغه پښتانه دي د افغانستان نوم په بیلو اثارو کې وروسته له څلورمې هجري پیړۍ یاد شوی دی لکه سیف الدین هروي ګوډ تیمور ... په اتلسمې پیړۍ کی

هالندي شرکت چی واګ نومیده او اصفهان کې یې تجارتي فعالیت کاوه داعلیحضرت شاه محمود افغان او د اعلیحضرت شاه اشرف په وخت کې خپلو اسنا دو کې افغانستان یاد کړی له هغه څرګندیږي چی د افغانستان نوم که په رسمي توګه د افغانستان نوم نه و مګر په اسنادو کې په ۱۷۴۷م اعلیحضرت احمدشاه بابا په هغه لیکو نو کې چی دریم مصطفی ته یې لیږلې دی د افغان او افغانستان نوم یاد شوی دی

لوی افغانستان چی د احمدشاه بابا تر لارښونې لاتدې جوړ شو د ده امپراتوري په نړۍ کې وروستۍ اسلامي امپرا توري ده له هغې ورځې چې لوی افغانستان ونړید بیا داسې لوی پیاوړی اسلامي دولت نه دی جوړ شوی احمدشاه بابا د اسلام او پښتون وروستی شاهنشاه امپراتور دی موږ د مسلمان او پښتون په توګه ټول افغانان د دغه اعلیحضرت لار څاران یوو، موږ ویاړو چې الله تعالی موږ ته احمدشاه بابا راکړی او د ده په لوی نامه زموږ پرهارونه جوړیږي.

د پام وړ خبرې

د ګوډ تیمور په یاداښتونو کې ډیر ځایده قندهار نوم سکندري راغلی دی قندهار، کندهار، ګندهار، ګنداری په ګندهارا پورې اړه لري، که چیری سکندري وي مخکې له دې چې کندهار شي نو هغه په سکندر یوناني پورې اړه نه لري د هغه اړه سکا سره ده سکاندری ځکه سکاتر د ګندهارا مدنیت څخه ډیر مخکی دی سکندر چی Alexander "الکذاندر" لیکل کیږي دی هسې په دا مینځ کې راولیدلي که نه سکاندره، سجاوند، سکاوند، سجستان، ساکتان، سیستان همغه په سکا پورې اړه لري.

کوم سکندر پادشاه چې دوالقرنین یاد یېږي هغه یو ناني سکندر نه دی هغه هم په سکا پورې اړوند دی. ځکه سکاییان چې د هیرودت په قول مصر او عربستان ته رسیدلي، نو سکانشاه او سکاندار په کوم صورت سکندر شوی وي. د صورت الارض په تعلقاتو کې راغلي چې سکاندره او سجاوند چې په افغانستان کې دي په سکا پورې اړه لري.

که افغانان د سکاییانو، سکنرو، سکایید، سکتان تاریخ وګوري بویه چې د افغانستان تاریخ له نوي سره ولیکل شي. همدا شانې سور او پاکتیسیا چې پاکتیکا وي وڅیړل شي نو د افغانستان نوم ښایي چې:

- ١ پاکتيکا (پښتونخوا)
 - ۲. ساکستان

۳. سورستان

۴. افغانستان، وي.

احمدشاه بابا چې د افغان تر نامه لاندې ټول قومونه راټول کړل او دا چې هر څوك د افغانستان وي افغان دى پرته له قوم، نژاد، ژبې، دين له توپيره افغان بللى شي ځکه پښتونولي، افغانولي يا افغانيت كلتور او د ژوند قانون شي نو افغانستان جوړ دى

کله چې ۱۹۷۹م کې کمونست رژيم او روسان راغلل دا يو ملي مصيبت و ځکه د هغو په مقابل کې بنسټپال اسلامي خلك زرغون شول دواړه د ملي تاريخ غليمان وو کمونيست د قوم و په مليت بد کړ چې افغانستان کې بيل مليتونه دي اسلامي بنسټ پالو ويل چې اسلام ملت، قوم او سرحد نه لري ټول ملت پاڅيد کمونستان او روسان يې و وهل، کله چې اسلامي ډلې کابل ته ننوتې قومي ژبني خبرې يې د کمونستانو په څير را پورته کړې پنجشيريانو ځان په تاجکو ګډ کړ په کابل قبضه شول نه پانګه پاتې شوه، نه پوهنه، نه ودانې، نه خلك، د احمدشاه بابا افغانستان وران شو

د دغه کور بيا جوړول هم د افغانانو کار دي چې وبه شي خو اويا کاله وروسته پاتي شولو

نو ځکه مو د تاریخ (الف.بې) له سره پیـل کړه د دې خبرې ګټه دا وه چې تاریخ وکتل شو او لاره له تاریخه سیخه شوه.

دا چې کله او څنګه د يوه ملت په توګه خپلو هدفو تـه رسيږو؟ دا د ملت په تکلونو پورې اړه لري

شا او خوا حالات

د افغانستان په چاپيرال کې پوره بدلون راغلی دی شمالي جمهوريتونه، د ايران اسلامي انقلاب، پاکستان کې د حالاتو بد ليدل، د افغانستان د پادشاهي زړې مئوسسې له مينځه تلل سياسي او ديني مکتبونه جوړيدل له ټولو خبرو سره سره يوه خبره څرګنده ده چې ملت د هيچا تر شا نه دی دريدلی او دوی خپله را پاڅيدلي دي سره له ډيرو ربړو او بدمرغيو

پښتانه د سرحد په دواړو خواو کې خالات څاري که څه هم د مشرتابه درك نشته مكر تاريخ، پښتونولي او پښتو شته اوس د هغه له برکته دوی په ځان پام کوي دوی باید په دې پوه شي چې (سور) (سکا) له دوري څخه د اسلام تر راتګه وروسته له هغي د صفاری، غزنوی، غوری، هوتك، ابدالی دورو پوری یو زیرنده تاریخ دی چی دا به دوام لری پارسیان، عرب، یونانیان، مغل، انګریز، روس دا ټول زموږ خاوري ته راغلي او ېي بري تللي دي. د تاريخ په اوږدوکي پښتانه له خپلو اصلي سيمو چي د آمو سيند پر دواړو خواو د خزر او ترکيـي پورې په شمالي ايران کې پراته وو له هغو ځمكو په شا راغلي دي، بيا يي خپله خپلواكي ساتليده، او هندوستان کې يې پادشاهي جوړې کړې چې دغه تجربه سمه سرته ونه رسیده. میرویس بابا او احمدشاه په نوي ابتکار لاس پورې کړ په افغانستان کې يې دولت جوړ کړ شاه محمود د میر ویس بابا زوی ایران ونیو، احمد شاه بیرته د

صفاریانو، غوریانو، غزنویانو امپراتوري جوړه کړه افغانان باید خپل حد او هډ و پیژني او هغه دې بیرته روغ کړي ایران او پاکستان چې دومره په افغانستان کې لاس وهي په حقیقت کې له ځانه ویره لري ځکه دوی سره زموږ سیمې دي په ایران کې خراسان په پاکستان کې پښتونستان، په شمال کې پنجده مرو، سرخس...

د مغلو په اوږده دوره کې افغان محلي خپلواکو مشرانو په ډيره زړه ورتيا له دوی سره جنګونه کول خو د هغه يوه لويه برخه زموږ له سترګو پټه پاتې وه او زموږ تارپخ پوهانو ته هغه ياداښتونه په لاس نه و ورغلي.

دلته د ګوډ تیموراو بابر یاداښتونه په لاس راغلل او له هغو زه داسې پریکړو ته ورسیدم چې هغه هم هیوادوالو ته و وایم د بابر په زمانه کې داسې یو ملي پاڅون څرګند شو که هغه بریالی شوی وای نو افغانستان به بیرته په پنځلسمې میلادي پیړۍ یا د شپاړسمې پیړۍ په پیل کې جوړ شوی و چې تفصیل به یې وروسته ورکړم د ګوډ امیر تیمور په زمانه کې ۱۴۰۵م یو پادشاه د ابدال کلزایي په نامه په غور کې حکومت کاوه او د هرات پادشاه ملك محمد زمشکی و د بابر په زمانه کې بوداق قندهاری د کابلستان او واصفي هروي د هرات سلطان و چې هر یو یې د تورې میړانې هیڅ کمی نه درلود. همدا ډول د غزنویانو یې د دولت مشران لکه حسن ممندي، ابو فضل سوري په دوره کې د دولت مشران لکه حسن ممندي، ابو فضل سوري

او عسكروكي يي غلځيان او نور پښتانه و د دولت مركز هم افغان شال و څرنګه چې عبتي وايي "فخرج السلطان في عساكرالترك والهند والخلج وافغانيه والغزنويه"

يعني سلطان محمود لـه ترك، هند، خلج، افغان او غزنـوي لښکرو سره را ووت سره له دومره څرګندو اسنادو د افغان او افغا نستان نومونو ته په شك كتل شوى هر كوره دغه ليكوال له دغو ليکنو او اثارو بي خبره و چې دوي د دغه کتابو ذکر نه دى كړى يوه ډيره مهمه خبره دلته بويه راشي هغه داده چي په پخوانو لیکنوکی هند یا چین پارس، خان، خاقان، ترك. خلج... د جغرافیه او تاریخ له نظره له اوسنی جغرافیمی او تاریخ سره توپير لري. ځينې وايي د هند ځمکه له ملتان ها خوا پيل کيږي او کله اباسین څخه ها خوا. چین هم داسې دي يوه زمانـه پـه اوسنی چین کی دننه چین نه بلل کیده یا پارس ټول اوسنی ایران نه و، يوازې د اوسني ايران جنوبي برخه وه. چې د تارپخ په لوستلو کې په پام کې وي او ايران هم مطلب اوسنې ايران نه دي مطلب اریانا دی.

بوداق قند هاری او د ملي يووالي غږ

ويليام ارسکين د بابر په کتاب کې د بوداق قندهاري يادونه کوي اوس به د بوداق قندهاري ژوند او سياست وګورو.

د شپاړسمې پیړۍ په سر کې ظهیرالدین محمد بابر ۱۵۰۸م د افغانستان پر ډیرو سیمو حکومت کاوه. د بابر په لښکرو کې نه یوازې پښتانه و د سلطان ابراهیم لودي چې د هند پښتون پادشاه و د همدغه ابراهیم لودي تره عالم خان لودي او د پنجاب والي دولت خان لودي بابر ته بلنه ورکړه چې دهلی فتحه کړي یا دا چې بابر له یوسفزو سره خپلوي وکړه او د مبارکې په نا مه یې یوه ښځه وکړه د دی لپاره چې بابر سره په سلطنت کې ګډون ولري خوشحال خان هم د مغلو په خدمت کې و خو وروسته یې خپله لاره بدله کړه.

په دا سپينه ږيره چې زه پښتون

خدای می مکړه بيا مغل وا يم په ځيره "خوشحال"

خوشحال خان د خپلو غلطيو تاوان ورکړ نه يوازې دا چې له مغلو سره يې جګړې وکړې بلکې په معنوي لحاظ يې د ملتپالنې غږ پورته کړ چې تر اوسه موږ د ده د ملي پاڅون په کرښو روان يوو

د بابر په کتاب کې راغلي "کله چې بابر د هند له چارو هوسا شو نو علي خادم الحضوريي را وغوښت او هغه يې د کابلستان حکمران وټاکه دغه محال بوداق قندهاري پرکابلستان حکومت کاوه چې بابر بي پردې باله خادم الحضور له بابر وپوښتل چې هلته څوك حکومت کوي 'بابر وويل بوداق قندهاري چې هغه څه غداري چې له ما سره اړيكې نه لري او نه پوهيږ چې هغه څه غواړي؟ مگراوريدل کيږي چې بوداق قندهاري ځان د كابل خپلواك سلطان بولي " دغه مهال كابلستان له پيښوره تسر قندهاره يا په بل عبارت پرته له هرات او بلخ ټول افغانستان كابلستان بلل كيده.

خادم الحضور يو سړى كابل ته وليږه چى د بوداق قندهاري حال څرګندكړي. هغه سړي حال راوړ چې بوداق قند هارى لس زره سپاهيان لري شا او خوا قبايل ورسره دي. هغه د كابلستان د پخواني والي امير بهادر خزانه تر لاسه كړې ده. بوداق قندهارى تكړه فعال جنګيالى سړى و وينا وال، هوښيار په ديني مسايلو كى پوه او ملى فكر يى درلود.

علي خادم الحضور له يوه لښكر او خزاني سره د كابل په لورې وخوځيد هره ګړۍ يې فكر كاوه چى بوداق به دلته اويا دلته مقابلې ته راشي حتى خادم الحضور ته دا فكر زرغون شو چى بوداق قندهارى به تښتيدلى وي او كابل به يې پريښى وي خو بوداق قندهارى هم په جګړه پوهيده خادم الحضورد جلال په باغ كې (ښايي همدغه د بابر باغ وي)كې واړول خو بيا دا فكر ورته پيدا شو چې په باغ كې به پاتې كيدل خطر ولري ځكه

کیدای شي محاصره شي نو داسې پريکړه يې وکړه چې د علي ازادې دښتې ته لاړشي او هلته ارودګاه جوړه کړي ځکه که يې وس ونه رسي د شاتګ لاره به هم لري (علي ازاد دښته ښايې همدغه علي آباد وي چې اوس پوهنتون او جمال مينه دي).

خادم الحضور وايي: د شپې شل وارې له خوبه پاڅيدم چې وګورم د بوداق د لښکر څوک شته؟ خو تر سبا يې درك ونه شو همدا چې لمر څرک شو بوداق له خپلو لښکرو سره راښکاره شو د علي خادم الحضور په لښکرو کې غوريان، پښتانه او کابليان و (د بابر په زمانه کې همدا چې غوريان، پښتانه او کابليان ويل شوي له اوسني افغان قومونو ويش سره تو پيرلري ځکه کابلستان ټول شرقي، جنوبي او لويديځ افغانستان و په کتاب کې ويل شوي کابلستان پرته له بلخ او هرات نور ټول افغانستان بلل کيده)

غوريانو يو ډول وسله له اوسپني جوړوله چې هغه ته يې (قلاب) وايه قلاب يوه ګرده پره لرونکي (چړې غوندې پري) چې په مينځ کې په يوه زنځير ټينګ شوې وي او ځنځير څلور پنځه متره لري پر غليم غورځول کيده او قلاب به پکې ښخ شو چې قلاب به بيرته راکش شو غليم به ژوبل يا مړ په ځمکه ولويده او دا وسله د توري او تلوار په تناسب ډيره اغيزناکه وه

خادم الحضور قلاب لرونكي غوريان مخكى واستول تلوار لرونكي كابليان ورپسى ،كابليانو او پښتنو داسې جگړه كوله لکه چې يو عادي کارکوي په دې ترڅ کې بوداق قندهاري د ملي يوالي اعلاميه په لوړ غږ ولوستله

((بسم الله الرحمن الرحيم))

د بابر لپاره جنګیالو، تاسی نه شرمیږې چی د کابلستان خلك یاستی او دا هیواد ستاسو دی، پردی سړی راغلی پرتاسو سلطنت کوی.

بابرچې له فرغاني راغلي يو پردې نه ګڼي؟

بیا بابر له دی خایه هندوستان ته لاړیو بل پردی یې د امیر بهادر په نامه چې په اصل د پارس و دلته راولیږه او تاسو یې اړ ایستئ چې د هغه اطاعت وکړې بیا چې امیر بهادر مړ شو له تاسو یې لاس وا نه خیست خپل خادم الحضور یې راولیږه دغه سړی هم لکه بابر او امیر بهادر یو پردی دی تاسو خپل یو سړی نه لرئ چې هغه خپل پادشاه وټاکئ؟

ستاسو غیرت یې مني چې ټول پښتانه غوري او کابلي یاستی د پردي له پاره خپل ورونه وژنی؟ تاسو څنګه دا منلی شی چې بابر خپلو خلکو له فرغانې شړلی دی اوس پر تاسو حکومت کوي

تاسو چې خپلې تورې مو خپلو پښتنو، غوري او کابليو ته تيرې کړي دي څنګه او په کومو سترګو خپلو ميرمنو او بچو ته ورځئ؟ که ستاسو ميرمنې او بچي پوښتنه وکړي چې چا سره مو جګړه وکړه؟

ایا ویلی شی چې خپلو کابلي ورونو سره و جنګیدی؟ او د هغو ویني مو د پردیو له پاره توی کړې ایا تاسو ځانونه مسلمان بولی او غواړی چې د قیامت په ورځ محمد (ص) ستاسو شفاعت وکړي ځکه خپل ورونه مو وژلی دی.

که د خدای رسول تاسو و پوښتي څوك مو وژلي دي؟ تاسو ويلی شئ چې خپل کابلي مسلمان ورونه مو د پرديو له پاره ووژل کله چې غوري، پښتنو او کابليانو دا د يووالي او حق خبرې واوريدې جګړه يې پريښوده. خادم الحضور يوازې پاتې شو او بوداق قندهاري هغه ژوندی ونيو غوريانو پښتنو او کابليانو خپل غوري پښتانه او کابليان په غيږ کې ونيول او پر خپلو غلطيو يې وژړل.

"اخستنه بابر او ایران د و یلیام ارسکین لیکنه"

بوداق قندهاري د خيبر غاړې بابر ته و نيولې خو بابر په ډيره هوښيارۍ ترې تير شو بابر يوه ډله څارونکي طلايه (کشاف) وليږل بوداق فکر وکړ چې لښکر به ورپسې وي طلايه يې پريښوده چې په کراره تيره او بابر ډاډه راشي يعنی لاره خلاصه ده خو بابر په بله لاره تير شو که چيرې بابر د بوداق لاس ته ورغلی وای بيا همغه وخت خبره خلاصه وه او بوداق د بلخ هرات او خراسان په لورې خوځيده د دې پر ځای چې لوی افغانستان په خراسان په لورې خوځيده د دې پر ځای چې لوی افغانستان په خراسان په موړ شوی و د بوداق

قندهاري نوم دومره اشنا نه دي خو داسي ښکاري چې دي د قندهار له کاکه ځوانمردانو څخه دي.

د تقدیر لاس له دغه میرنی افغان سره مرسته ونه کړه ګنی دی به تر میروس بابا او احمدشاه بابا لرغونی یو بابا وای

د بوداق قندهاري خبرې

- که سړی نه مړ کیدای پیسنو ډیر ارزښت درلود، چې
 - مړکيږي نو پيسې په دې نه ارزي چې ايمان پرې خرڅ شي.
 - لیونی د ورور په وژلو له لیونتوب نه خلاصیږي.
- بابر وطن نه پیژني، پیسې پیژني د پیسو لپاره یې خپـل
 وطن پریښود د نورو هیوادو ته لاړ

خپلواک هرات

همداسی چې يو ميړني کابلستان خپلواك کړی و. يو بل ميړني هرات له شاه اسمعيل صفوي او بابر دواړو خپلواك ساتلی و دغه ميړنی واصفي هروي هڅې د وياړ خبري لری چې اوس مه يې وګورو د بابر په کتاب کې چې ويليام ارسکين ليکلی دي ببر يو سړی چې ميرزا حسين کوچك نوميده د هرات والي تاکي د هغه وخت دی چې شيبك خان شيباني وژل شوی و يو بل سرسی و سفي ه وي چې ملقب په شيبخ الاسلام و پر هرات ورود انګل حسين نوحل يې ليبری او پخپله يې داسې حکومت جوړ کړ چې مه يې د بابر اطاعت و کې او نه يې شاه اسمعيل صفوي چې د ايران پادشاه و له دغه بدلون څخه نه بابر خبر و نه اسمعيل.

کله چې د شاه اسمعیل استازی قنبر علي بیك هرات ته ورسید هلته یې یو لوی لښکر ولیده ده فکر یې وکړ چې دا به د میرزا حسین کوچك لښکر وي، قنبر علي سپین بیرغ پورته کړ قنبر علي بیګ هم لښکر درلود غږ یې وکړ چې زه د شاه اسمعیل نماینده یم او پیغام لرم واصفي هروي وویل تا ته اجازه نه درکول کیږي چې هرات ته راشې قنبر علي وویل چې شاه اسمعیل تاسره

د دوستۍ اړيکې لري واصفي وويل ره هغه سره هيڅ مناسبات نه لرم

قنبرعلي وويل: بابر چيرته دي؟ واصفي هغه دوزخ كي دي د تيمور ګوډ او بابر له ياداښتونو او تاريخ څخه داسې څرګنديږي چې د مغلو په اوږده دوره کې کابلستان، غور، هرات کې خپلواك پادشاهان و لكه بوداق په كابلستان كي، ابدال خان كلزاي غور كي، واصفي هروي او محمد زشكي په هرات كي و چى د سلاطين افغانستان په نامه ياديدل كله چى بابر غواړي هند ته ولا شي امير بهادر ورته داسي وايي كله چي كود تيمورهند فتح كاوه هلته محمود خلجي پادشاه و خو دغه مهال ملوان اقبال پادشاهی له ده اخیستی وه او محمود خلجی یی بندي کړي و. د افغانستان سلاطينو له ګوډ تيمور سره د هند په نیولو کې مرسته وکړه. د بابر او ایران په کتاب کې مهمې خبرې دا دي چې د پښتنو نارينه او ښځې جګړه کوي، دوي تر عسکري انضباط لاندى نەراخى. خپلەخپلواكى يى پەھرە زمانـ كى ساتلی ده خو د ملګرتیا او د خپلوۍ په توګه له ګوډ تیمور او بابر سره هند ته تللي او هلته پښتانه پادشاهان يې له پښو غورځولی دي کتاب (بابر او ايسران) وايسي د پښتنو سره د ملتپالني فكر نهو. ابدال خان کلزایې له تیمور سره او نور کلزي له بابر سره ملګري شوي، د مغلو په ټوله دوره کې پښتانه خپلواك و له بلې خوا تیمور او بابر هغه کړه او رویه چې نورو خلکو سره کوله دوی سره هسي نه کول.

تیمور او بابر دواړه وایي چې پښتانه لوړ، پلن خلك دي جگې پوزې لري ویښته یې سره او سترګی یې شنې دي ، نو داسې ښكاري چې وروسته له هغه چې اریایې قومونه له شمال ختیځ اسیا څخه چې سړی سیمي دي راغلل بیاد چاپیریال له هوا سره د دوی رنګونه تر یو حده بدل شوي بیا هم تر اوسه په دغه بڼه پښتانه ډیر دي ویلیام ارسکین د کتاب لیکونکی (بابر او ایران) وایی چې پښتانه اصلي اریایان دي

ګوډ تیمور چې د ډیرو پادشاهانو سرونه یې پرې کړي خو هغه مکالمه چې ده له ابدال کلزایې سره کړې ده او خپله ګوډ تیمور لیکلې ابدال په توندۍ له ده سره خبرې کوي چې دا دی دغه خبرې اترې د تیمور له خولی لولې.

ګوډ تیمور په داسې حال کې چې یو ظالم او په جګړې پوه سړی و یو تکړه لیکوال هم و سر بیره پر هغه د اصولو خاوند او سخي سړی و مګر په ظلم او بې رحمۍ کې یې هم ساری نه و. (۲۲۹ مخ د تیمور لیکنه زه یم نړۍ نیونکی تیمور)

"کله چې زه سکندر (قندهار) ته ور سیدم داسې هیواد ته راغلی وم چې په هر پل کې دښمن ته سترګې په لاره وم زه د دغه هیواد په وضعی نه پوهیدم ما هلته دنګ خلک ولیدل چې ویښته یې ژیړ او سترګې یې تورې وې ،چې هر یو یې ځان په څادر کې تاوکړې و یا یې پر اوږه اچولی و ما ته یې وویل دغه خلک پښتانه دي چې غرونو کې اوسیږي او د خپلو اړتیاو د اخیستلو لپاره ښار ته راځي.

تیموراو بابر دواړه وایې سکندر قندهار دی که چیرې داسې وي چې سکندر قندهار وي نو په یوناني سکندر پورې اړه نه لري هماغه سکاندر، سکا پورې اړه لري تیمور وایي چې بلدو خلکو نه مې پوښتنه وکړه چې ابدال کلزایي چېرته دی؟

هغوې و ویل فیروز اباد د هغه پلازمینه (پایتخت) دی او سوړ ځای دی واوره ډیره اوري (فیروز اباد په نورو تواریخو کې د فیروز کوه په نامه یاد شوی)

تیمور وروسته لیکي چې د سکندر ښار (قندهار) د یوناني سکندر له نامه سره مناسبت نه لاره او داسې کله نه لیدل کیده چې سکندر جوړ کړی وي. مګر فیروز اباد یو جنګي ښار و چې پر یوې غونډۍ باندې جوړ شوی و او د یو جنګي ښار ټول خصوصیات یې درلودل د ښار د یوالونه له ډېرو جوړ وو. هلته څو ډوله تیږې وی چې توږل کیدای شوې هغوی په دې کار کې د پلرو پلرو ما هران و د بامیان بتان هم د دوی د لاس نښه ده، ما ته ويل شوي و چې کلزاييان درانه تلوارونه جوړوي چې په يو ګوزار سړی وژني زما لښکر دا امتياز درلود چې سواره و او کلزاييانو اسان نه درلودل

د دوی د جګړې ترتیب داسی و چې د دایرې په څیر دریدل له هره پلوه چې حمله ورباندې کیدله دوی چمتوو دوی اسیران نه نیول، دوی موږ ته ماته راکړه بیا موږ له باروتو څخه کار واخیست چې دوی هغه نه پیژندل په شا نه تلل زمونږ څه لښکر دوی سره په جګړه کې و څه د فیروز د ښار په لور لاړل ما ولیدل چې زموږ لښکر مړ کیده ما خان ښار ته ورساوه او هلته چې نژدی شولو په اذانو مو شروع وکړه زه پوهیدم چې کلزاییان اذان دسولې علامه بولي نو د ښارخلکو مقاومت و نکړ ما خپلو لښکرو ته وویل چې د ښار پرخلکو غرض ونه لرئ په اذان اذان ننوتو رالله اکبې

ابدالي کلزايي ټپي شوی و کلزاييان چې پوه شول موږ ښار ته ننوتلي و د خپلو کورنيو او بچو لپاره يې جګړه پريښوده زه د ابدال کلزايې په مانۍ کې وم چې دی يې زخمي راوست سخت ټپي

٠.

د ابدال کلزايي او ګوډ تيمور خبرې

تیمور لیکي کله یې چې ابدال کوټې ته را ننویست په قهر یې پوښتنه وکړه زه یې ولي دلته راوستي یم؟

ما ورته و ویل ما غوښتل هغه میړنی ووینم چې زما دوه نیم سوه تنه سپاهیان یی وژلی و

ابدال کلزایي و ویل: هغه میړنی زه یم که دې نن باروت نه وای استعمال کړی ما ستا ټول لښکر واژه اوس به ستا پرې کړی سر زما تر مخي پروت و.

ما ابدال ته و ویل: ته ډیر زړه ور سړی یې ستاپه ګوګل کې د زمري زړه ایښودل شوی خو ناپوه یې، نه پوهیږی ته چې ماسره په د اشان خبرې کوې زه تا وژلی شم.

ابدال و ویل: ما تا ته دا خبرې ځکه وکړې چې ته پوه شې په داسې حال کې چې ما ماته کړې، ټپي او اسیر یم، خو له تا نه غواړم چې ما وبښې او له وژلو مې لاس واخلې له تا ویره نه لرم همدا اوس دووکسانو ته و وایه چې له تلوار سره ما ټوټې کړي. ما ابدال ته و ویل: ته یو زړه ور سړی یې که تا زما دوه سوه پنځوس تنه سپاهیان نه وای وژلې ما له تاسره کارنه درلود او نن دلته نه راتلم.

ابدال چې ټپي او اسير و، ويې خندل او سپين غاښونه يې ښکاره شول ويې ويل: ما غوښتل پوه شم د داسې يو سړي چې هغه ته امير تيمور وايي د لښکر وژل څومره خوند لري امير تيمور وايي ما وویل چې ای ابداله: نن ما ستا ښار ونیوه او هلته می وژنه او لوټ و نه کړ او اعلان می وکړ چې د خلکو ځان او مال دې خوندي پاتې شي ابدال کلزایي په قهر او کرکې وویل پر ما احسان مه ږده که تا د قتل او لوټ امر ورکړی وای کلزایي نارینه وو ستا لښکر یې واژه ما وویل: ابداله تا زما دوه سوه پنځوس تنه سپاهیان په داسې حال کی مړه کړل چې تا ته یې هیڅ تاوان نه و رسیدلی نو بویه د قانو ن په حکم او د جګړې د اصولو له مخې و وژل شي

زه په دې شرط ستا له وژلو لاس اخلم چې ته ما ته باج راکړې او کلزايي زړه ور خلك زما په لښكر كې وي ته او تا نه به وروسته ستا زوى د غور د لوى هيواد پادشاه ياست. ابدال و ويل: ژر مې ووژنه ځكه يو كلزايي پاچا هيڅكله باج نه وركوي.

ما وویل: زه تا اوس نه وژنم تر سبا تا ته مهلت درکوم که سبا دې ما ته مثبت ځواب را نه کړ ستا سر پرې کوم

ابدال و ویل: که زرکاله مهلت راکړې زه ستا شرط نه منم او ستا اطاعت به ونه کړم که ته ما مړ کړې دلته په غرونو کې داسې خلك شته چې ستا لښکر وخوري يوه ډيره سړه شپه تيره شوه سبا مې ابدال راوغوښت او ده ته مې و ويل: تا خپل فکر وکړ؟ ابدال و ويل: ما د شپې فکر وکړ ما درته ويلي و، ما مړ کړه ځکه ژه به ستا اطااعت ونه کړم او خراج نه درگوم، ده ته مې و ويل: زما زړه نه غواړي تا غوندې يو نارينه سړى چې زړه ور سپاهيان لري مړکړم بل کال زه هندوستان ته ځم او د غور له لارې تیریږم د غور لار د خراسان تر لارې ښه ده، که ته له ما سره وعده کوې چې زما دوست او ملګری کیږی او ما سره مرسته کوې تا نه وژنم کله چې ما پر هندوستان غلبه وموندله ستا برخه به هم وی

ابدال و ویل: خراج نه درکوم او ستا اطاعت نه کوم مگر کولای شم تا سره دوست شم ما و ویل: چې د دوشتۍ لاژم شرط دا دی چې هیڅکله به پر ما او زما پر لښکرو برید نه کوی، او د ضرورت په وخت کی به خپله مرسته نه سپموي

ابدال و ویل: دا کاربه وکړم ما وویل: ستا په خبره ویسا لرم او له تا غوندي یوه میړني سړي نه وثیقه نه غواړم.

دا وې د غور پادشاه ابدال کلزايې جګړه او خبرې له ګوډ تيمور سره چي تيمور پخپل قلم ليکلي او تيمور په خپلې خاطراتوکې دا هم وايې چې د کروړنو انسانانو وينې مې تويې کړي ډير هيوادونه می په آسيا کې تر روم (ترکيي) نيولې ښارونه مې له بيخه ايستلي. ښځې مې وينځې نيولي نارينه مې مريان کړل خو په غور زابل کابل او پښتونستان کې د ده وضعه داسې نه وه.

محمد زشکی او تیمور

د ا فغانستان په تار يخ کې ځيني نومونه نه دي راغلي چې په ملي تاريخ کې د هغوی پيژندنه ګټوره وه چې له هغه شمير څخه بودان قندهاری، ابدال کلزايي، واصفي هروي او محمد زشکی دي. چې په لنډه توګه خبرې پرې شوي دي او دا دی وروستی ميړنې زشکی دی. چې د ګوډ تيمور له ليکنې هغه پيژنو. محمد زشکي هم د هرات سلطان و چې تيمور سره يې پنجه ورکړه.

امیر تیمور وایی ما له هرات څخه یو لیك د هرات پادشاه محمد زشكی ته واستاوه چی زه هرات ته درځم او هلته څه موده اوسیږم ته زما عسكرو او آسانو ته خوراك او واښه برابركړه زه به مناسبه بیه دركړم د هرات پادشاه زما ډاګي مړكړ زه د لیك د ځواب په انتظار وم كله چې ما بل لیك ولیږه محمد زشكي دویم قاصد هم و واژه حال دا چې قاصدانو ګناه نه درلوده زه پوه شوم چې د هرات پادشاه زما په حق كې ښه نظرنه لري هرات اباد ښارو كله چې زما ئيكه چنګیز هغه وران كې شپږ زره كاروان سرایونه، دكانو نه او چنګیز هغه وران كې شپږ زره كاروان سرایونه، دكانو نه او هلته وې، څلور څلویښت زره كورونه هلته اباد و كله چې زه هرات ته ورسیدم هرات د هغه مهال پراختیا نه درلوده بیا هم له لومړۍ د درجه ښارونو څخه و.

زما د لښکرو ډیره برخه په غورکې دکلزایانو له خوا وژل شوی وه. ما پر هرات سمدستي حمله ونه کړه هلته مې واړول څو زما زوی شیخ عمر لـه خپلو لښکرو سره راورسیږي. شیخ عمر راورسید زه پوه شوم چې د هرات پادشاه دښتې ته نه راوزي او په ښار کې دفاع کوي د هرات ښار مې محاصره کې هراتيانو دفاع کوله زما عسکر يې وژل ما خپل زوی شارخ ته و ويل چې په جګړه کې هر ډول پوستوالی او نرمي د ماتی سبب کيږي شارخ ښار ته ننوت لږ وروسته د لوګې غرونه له ښار څخه پورته شول زه پوه شوم چې ښاريې سوځولی دی د جګړه مارو له نارو، د ښځو او ماشومانو له چغو او د ديوالو له لويدو مي خوند اخيست

دا غږونه ما ته د ښې موسيقۍ خوند راکاوه مګر جګړې دوام درلود هراتي سپاهيان نه تسليميدل ما نه غوښتل محمد زشکي سره خبرې وکړم ځکه د هغه مقاومت له کبله زما ډير سپاهيان ووژٍل شول.

څه نورې تاريخي پېښې:

همدا ډول افشار نادر په ۳۰-۱۷۲۹م کې چې پر پښتنو بری و موند د دوی پښتونولۍ ته يې په درانه نطر وکتـل او د بیبی زينبی پــه پلوکې يې د دوی بنديان خوشې کړل، ټپيان او مړي يې ورکړل

که زور دی د خدای له لویه زوره، چا لیدلې زینبو وه؟ اوس زخمیسانو تسه وزې لسه کسور سسر تسوره

ولې پر پښتنو دا بده ورځ راغله؟

اعلیحضرت اشرف افغان په دریو جبهوکی جنګیده لویدیځ کې له ترکانو سره، شمال کې له روسانو او ختیځ کې له افشار نادر سره ډیر ستړی و په همدغه مهال کې هرات د ابدالي پښتنو په لاس کې و قندهار د غلځو په لاس کې دغو دواړو، اشرف یوازی پریښود او مرسته یې ورسره ونه کړه خوکله چې نادر افشار فراغت وموند دواړه یې نسکور کړل، او بي بي زینبه سر توره له کوره و وتله

په تاریخ کې همدغه ټکي اهمیت لري چې راتلونکی نسل د هغه له مخې خپلې غلطۍ سمې کړي که چیرې د اشرف افغان ملاتړ شوی وای تاریخ او جغرافیه به بل ډول وه یعنی دواړه به د دوی په ګټه وای.

سکاییان او پارس

د امير تيمور او بابر وضع مو له پښتنو سره وکتله اوس به ډيرې پخوانۍ زمانې ته لاړ شو د سکاييانو د پادشاه ايدون تورموس او داريوش د پارس د پادشاه مکالمه چې هيرودت ثبت کړي دي وګورو د دغې مکالمي ثبت ډير مهم دی ځکه د پښتنو د کرکتر ښکارندوی دی او دا چې زموږ سلسله له پارس سره ډيره لرغوني ده.

له هغې وروسته به نوې زمانې ته راشو او د طالبانو غورځنګ به وګورو طالبانو چې کومه جنګي لاره غوره کړې ده دا د سکا يا ساکو له جګړو سره ورته والي لري پرته له دې چې طالبان په هغه خبر وي دا يو طبعيي ورته والي ښيي.

وروسته تر هغه چې داريوش پر سکاييه يا ساکسيا باندې يرغل وکې، د پارس لښکر سرګردانه شو هيڅ يې تر لاسه نه کړل په پای کې داريوش د دوی په لاس ووژل شو. چې تفصيل يې مخکې ورکړل شوی. کله چې داريوش مات شو نو د سکاييه پادشاه ته يې داسنی پيغام ورکړ: ای حسابي ميړنيه تر کومه به تښتې ته کولای شې له دې دوو لارو يوه ونيسې، که پوهيږې چې ما سره جګړه کولای شې تر دې چې هرې خوا ته ځې په خپل ځای ودريږه او خپل زور وښيه او تد کې پوهيږې چې وسه نه لرې له وړاندې وروسته تلو څه ګټه؟ ښه دا که پوهيږې چې وسه نه لرې له وړاندې وروسته تلو څه ګټه؟ ښه دا ده چې خپل سردار ته (داريوش) اوبه او خاوره د تسليم د نښی په توګه راوليږې او خبرو ته کښينې. تورسوس داسنې ځواب ورکړ: "ای د پارسيانو سرداره، ته زما د جګړې په طريقه نه شې پوهيدلای،

زما تيښته له ډاره نه ده زه هيڅکله له هيچا ډار نه کوم دا زموږ پخوانۍ لاره ده د سولې په وخت کې هم پر يوځاي استوګنه نه کوو. موږد مادي و سايلو پروا نه لرو موږ باندې د پلرو هديرې ګرانې دي مونو د جګړي پلويان نه يوو که ته د وينو تويولو ته تلولي يې زموږ د پلرو هديرو ته راشه هلته به جګړه وګورې، زما دغه ځواب ستا د تهدید په ځواب کې دی، ای بلا زموږ له خاورې لیرې ګرځه)) له کنال ۱۲۰۰- ۱۷۰۹م بینا له ۱۸۰۰–۱۹۴۷م پښتنانه لومړی د مغلو او بيا د انګلستان په اوږدو وختونوکې په جګړو اخته و. په څو هيوادو كې ميشته و، هره برخه يې تر ځانگړي دباو لاندې وه. دوي د مغلو، صفويانو، إنګريزانو له پلوه په دغه ټوله دوره کې چې شپږ اوه پيړۍ يې نيولې وې وهل کيدل په ميليونو ککرۍ يې خاورې كړې خو خپل موجوديت يې وساته اوس داسې وخت راورسيد چې پښتانه ځانونه سره ټول کا ځکه په خوا کې يې لوي طاقت نشته ۱۹۹۶م د شمال او جنوب اقتصادي لارو كي پراته دي تر پخوا ډير تعليم لرونکي ليکوال او شاعران لري، عسکري او اقتصادي پوهان لري، عام پښتانه هم په دې پوهيدلي چې دوي د پښتانه په توګه ډير ټکول شوي. تر پخوا يې يو تر بله خواخوږي ډيره شوې ده. په پښتنو کې له ۱۸۰۰ ۱۹۴۷م داسې پادشاهان و چې هغوی د خپلې پادشاهي په غم کې و. د انګليس او روس په رسۍ کښۍ کې پښتانه ډير وځپل شول

يوه خوا پښتونولي کمزورې شوه، بله خوا زده کړه نه وه. نو داسې خلك ډير شول چې د پيسو پيداكولو فكركي شول هر څه يې هیرکړل بله صدمه دا ورسیده چې وروسته له ۱۹۸۹م په شمال کې تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او نور مینځ ته را غلل نو د افغانستان د تاجکو ازبکو ترکمنو هزارو له پاره یوه بله مرجع وموندله شوه. چې ملي یووالي ته یې دیکه ورکړه نو له دې کبله مو پر پښتنو ډیرې خبرې وکړې. په ۱۹۷۹چې د پخوانۍ شوروي اتحاد لښکرې افغانستان ته ننوتلې افغانان په ګډه پاڅیدل خو په لښکرې افغانستان ته ننوتلې افغانان په ګډه پاڅیدل خو په روحیه پاتې نه شوه. او د ا یو طبعیي خبره وه سره له دې چې تاجك، هزاره، ازبك او ترکمنو کې داسې خلك ډیر دي چې افغانان دي او نه غواړي چې د افغان ویاړلی نوم له ځانه لیرې کړي.

اوسنې افغانستان د احمدشاه بابا د سياست له مخې هزاره، ازبك، تاجك پښتانه ټول افغانان و د دغه ميراث ساتنه زموږ په ګټه ده ځكه زموږ زړونه داسې غواړي.

پکستان چې د اسلام په نامه جوړ شو سره له دې د مسلمانانو ډیر شمېر په هند کې پاتې شول په ۱۹۷۱ یوه بله ټوټه د بنګله دیش په نامه ترې بیله شوه نو د دغه هیواد اصلي مقصود چې د هند د لابې وچې د مسلمان هیواد وي تر لاسه نه شو. نو دغه هیواد دیو پیر ندي هیواد بڼه غوره کړه دغه هیواد که وي که نه وي د پښتنو ترمینځ سرحد ورو ورو خپل مفهوم له لاسه ورکوي.

يـو مـوتى افغانسـتان جمـع صوبــه سـرحد يــا پښتونســتان جمــع بلوچسـتان، سند او پنجاب د تاريخي او اسلامي اړيکو پـه حسـاب کـه يــو هيـواد نــه وي ګډې ګټې لـري څکــه پــه تــاريخ کــې د سـند مدنیت، ګندهارا، باکتریا، پاکتیا، صفاري، غزنوي، غوري، ابدالي په لویدیځ اړخ یعنې افغانستان کې و او محور یې پښتانه قومونه دي دا د پښتنو یادونه کوم د او چتوالي په خاطر نه ده د موقعیت اوخصلت له کبله ده که مونږ د سکائیانو دجه و لاره وګورو بیا د جهاد د دورې ته ورشو ۱۹۷۹ ۱۹۸۹ وروسته چې په دوه نیم یا درې زره کاله دمخه او اوس دغه لارې طریقي یو شانې دي دغه وړاندې وروسته تلل چې سکائیانو له داریوش سره کړل په لږو تلفاتو ډیر پرمختګ یوه لرغوني لاره ده یا په شپه کې پر دښمن ورتلل او نور...

کله چې په ۵۸ هجري کې مسلمانان کابل ته راغلل دلته کابل شاهان (کوشنیان) و دوی په دیس کې د خپلو عاداتو له مخې اختلاف نه درلود اختلاف په جګړه کې د غالب لوري په شرایطو کې و لکه د ښځو اسیر نیول او د ځوانانو مریان نیول

پښتانه مرييان نه ساتي نه پخپله مريي کيږي نه مريتوب مني. تاسی د ابدال خان کلزايې خبری و لوستلی چې ده ګوډ تيمور ته څه و ويل؟

دوى مسلمانانو ته ويل: موږ دروغ نه وايو، حرام مال نه خورو، ناحقه خون نه کوو زنا او لواطت په موږ کې نشته د بې وزلي مرسته ضرور بولو. پښتانه له مسلمانانو سره جګړه نه کوي او که چيرې جګړه ضرور وي نو له ديني پوهانو فتوا غواړي لکه چې میرویس بابا (۱۷۰۹) له عربو له پوهانو فتوا واخیسته بیا یی له ایرانیانو سره جګره پیل کړه.

د طالبانو شکل او جګره:

لَه روسانو سره د جهاد په کلونو ۱۹۷۹-۱۹۸۹پورې طالبان سره ټول شول لومړي يې د تنظيمو مشرانو ته و ويل چې جهاد د خداي له پاره وي نه د نفس له پاره، چا د دوي خبره ونه منله ځيني تنظيمو لږه غوندي مرسته ورسره وکړه او د خپلې عقيدې پر بنسټ يي جهاد کاوه نوم يې چا نه ياداوه او نه دوي په دې خبرې پسي ګرځیدل خو، په ۱۹۹۴ م دوي د کویټي لهلارې قندهار ته راغلل او د لارې له سره يې پاټکونه لېرې کېړل دوی د تنظيمو فساد او خپلچاري وغندله ويل کيدل چې دوي پاکستان تنطيم کړي دي په تيره بياً پخواني جنرال نصيرالله بابر چې په دې وخت کې د پاکستان . كورنيو چارو وزير و طالبانو چټك ملكري وموندل او پر قندهار قابو شول دوی يو مشر درلود. چې "ملا محمد عمر اخوند" و دوی تر غزني ولايتونه ونيول تر غزني چې راورسيدل هر چيرې يي ناروا خلكو ته جزا ګاني وركړې پلويان يې ډيريدل لاكال تير نه و چې کابل ته ورسیدل کله وړاندې او کله وروسته کیدل، بې دریغه قربانۍ يې ورکړې، سخت اسلامي قوانين يې عملي کړل.

په (۱۹۹۶) د سپتمبر میاشت کې ننګرهار ته ورسیدل د همدغه میاشتې په (۲۵) یې کابل و نیوه د همدغه کال په اکتوبر کې د کابل په شمال کې په جګړه اخته شول طالبانو دلته كلك جنګونه كول. مقابل لورى يې داسې خلك و چې د روسي، ايران او هند له خوا مرسته ورسره كيدله او دغه حقيقت د همدغې نيټې په ټولو خپرونو کې و. چاپي اوغير چاپي لکه راديو تلويزون. دغه مطلب مي ځکه دلته وليکه چې د سکايانو او دوي يو شاني جگړه کوله يعني څنګه چې د دوي پلرو درې نيم زره کاله دمخه د پارس له لښکرو او داريوش سره جګړه کولـه پـه همدغـه ترتيب جايره كوي. طالبانو افغانستان له ورانيدلو وژغوره. ټولى نړۍ د دوی په خلاف خبرې پيل کړې د همدغه نيټي ورځپاڼې دې وكتل شي. (۱۹۹۶ سپتمبر اكتوبس) او دغه خبرې ليه عدالت او انصاف ليرې وې زه به هغه خبرې يوڅه وليکم چې څرګنده شي چي نړۍ انصاف نه لري. له ۱۹۹۲ څخه تر ۱۹۹۶ سپتمبر تر ۲۷ پورې د عفوې بين المللي موسسې، د بشر د حقوقو موسسې، د اشيا واچ موسسي (Asia Watch) او د امريکې د بهرنيو چارو وزارت پر له پسى راپورونه وركول چى په افغانستان كى ښځو حقوق بيخي له پښو لاندې شوي دي. هغه ښځې چې د برهان الدين رباني او مسعود جنګیالیو یو انعام باله او پر هغو یې تیري کاوه. په ۱۹۹۳ كې خوشحال خان ميني ته نژدې درې سوه ښځې لوڅې بنديانې وې چې طالبانو خپـل څادرونـه ورکـړل چـې ځانونـه پـټ کـړي. يوسـل اوپنځوس تنه ښځي د مرګ په حالت کې ژورنالستانو وليدلې او په هغه ډله يز قبرو نو كې هم لوڅې پرتې وې...كله چې طالبان كابل ته ننوتل او ښار يې ونيو نو امر يې وکړ چې ښځې دې شرعي حجاب ولري او ته له شرعي محرم دي نه رکي او له نارينه و سره دي په دفتروکې کار نه کوي همدغه مسئله چې د ښځو د حقوقو مراعات نه کیږي ټولې نړۍ کې مطبوعاتو او خپرونو ته ووتله او په دې پلمه یې د طالبانو حکومت په رسمیت نه پیژانده او مرسته یې نه ورسره کوله په داسې حال کې چې روسیې، ایران او هند د طالبانو مخالفینو ته مرستې ورکولې او جګړه روانه وه او لادوی هفتې د طالبانو له راتګ نه وی تیری نو دنړۍ دا لویه بې انصافي وه دا خبرې مې له دې کبله ولیکلې چې نړۍ انصاف نه لري هغوی چې له ښځو سره ناوړه ناوړه چلند کاوه د خلکو پر ناموس یې تیری کاوه نو هغه وخت یې ځانونه غلي کړي وو او یوازې بشري اخلاقي موسسو راپورونه پرې لیکل

د افغانستان سياسي مدهبي دريخ:

د دې خبرې روڼول ضروري دي چې د افغانستان ډيره کي (اکټريت) سني مذهبه مسلمانان دي، د هند مسلمانان هم سني مذهبه دي اوس پاکستان يې په يوه برخه کې دی نو د تسنن د مذهب پر بنسټ هغه د ايران تر شيعه مذهبه ښه بولي مسلمان تر مسيحي او مسيحي تر هندو او دهري نه غوره بولي

په ۱۹۹۶ چې روس هند او ايران له لپه کيو (تاجك، ازبك، هزاره) سره ودریدل بله خوا پاکستان، عربستان او امریکا وو او پښتانه که څه هم امريکا د سختي او کلکي مسلمانۍ پلوي نه بولي د افغانستان خلك كه دې ته اړ شي چې له دوو مثلثو يو ومني يعنې روس. ایران، هند او دوهم مثلث پاکستان، عربستان، امریکا وی دويم به ومني عربستان كه هر څنګه شي د اسلام مبدا له هغه ځايه ده کعبه هلته ده روس تیری کونکی بولی پر افغانستان یی پوځی یرغل کړی ۱۹۷۹ م امریکا تر روس ښه بولی او لرې پرته ده په داسي حال کې چې روس نژدي پروت دي د امريکي خطر لږ ګڼي. دوي فکر کوي چې ايران په افغانستان کې د خاورې دعوي لري او پاکستان يې نه لري. په اتلسمه پيړۍ کې ميرويس بابا د هند د مغلي مسلمان دولت سره ښې اړيکې وساتلې ځکه ډېر ايرانيان قندهار کې پراته و او احمدشاه بابا دجر کې په مشوره د هند پر لوري وخوځيد چې خواره پښتانه سره يو کړي په دې چار بريالي شو.

داوسنی حالاتو کره کتنه

اوس چې کال ۱۳۷۵هجري لمریز او ۱۹۹۶ میلادي دی او دغه کال په نیمایې کې بیا تر مني پوری (وږی، تله، او لړم (سپتمبر- اکتوبر) په افغانستان کې یو بدلون راغی د دغه بدلون څیړل ځکه ضرور دي چې تاریخي اهمیت لري هغه دا چې طالبانو د افغانستان درې برخې خاوره ترکنترول لاندې راوسته. د حالاتو دغه څیړنه د همدغه مهال ده یا به سم وي یا به نور بدلونونه راشي. که سم نه و زه هم نه وم بنیادم نیمګړې دی کیدای شي سم نوي. یوه لنډۍ مو او ریدلې وه چې ویونکې (دلنډۍ) هیښ و

موږد نړۍ په يوه ګوټ کې پراته يوو. همدلته يونانيان، عرب، مغل، انګريز، روس ... راغلي او موږ يې په عذاب کړي يو. کله چې په کال ۱۹۷۳ په افغانستان کې پادشاهي له مينځه ولاړه همالته همغه مهال پوه خلك خواشيني شول ځکه دولت له مينځه ولاړ اعليحضرت محمد ظاهرشاه فکر کاوه چې کمونيستان او اخوانيان به يو بل خنثي کوي دولت به پرځاى وي خو داسې ونه شول هر يو پرخپل وار راغلل ورانۍ يې وکړې. شوروي اتحاد مات شوى و د افغانستان په سرحدو کيې د تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان جمهوريتونه جوړ شول په ايران کې اسلامي جمهوريت چې فکر کيده دوام به ونه کړي پاتي شو. يوازې پاکستان پر خپل

حال و مګر پاکستان مخکې په ۱۹۷۱م کال کې نیم شوې و او له ختیځ پاکستان څخه بنګله دیش جوړ شوی و. د دغه کرښو لیکوال هـم د بنګله دیش بیـن المللـي کنفرانـس تـه بلـل شـوی و (سپتمبر ۱۹۷۱) هلته کومه موضوع چې ما مطرح کړه هغه دا وه: هر ملت چې وګړي، ژبه، تاریخ او ځمکه لري کولای شي هیواد او دولت هم ولري. ما په پیښور کې په یوه کنفرانس کې ۱۹۷۲م دا خبره هم وکړه چې ((یوګسلاویه یو اروپایي صنعتي او کمونستي هیواد دی خو دغه هیواد کې قومي او کلتوري مسایل مطرح دي چې په څو برخو به و ویشل شي)) شهباز اخبار

په افغانستان کې هم پښتانه، تاجك، اوزبك او هزاره او سيږي نور قومونه هم شته اوس كه تاجك تاجكستان ته لاړشي او ازبك ازبكستان ته، هزاره د مذهب په حساب ايران ته، پښتانه به څه كړي ؟ مخكې مو و ويل د ظاهرشاه له تلو سره ابدالي لړۍ لاړه چې هلته ټول افغانان و نسل كلتور او ژبه سره نژدى و پر كال ۱۹۹۲ د اپريل په مياشت كې مزارشريف كې تاجك هزاره ازبك اسماعليه سره كښيناستل د ايران نماينده هم و د يو ه حكومت جوړولو پريكړه يې وكړه پرچمي غير پښتانه هم ورسره و ببرك كارمل و ويل: "يا همدا حكومت يا دې افغانستان د ژبې پر بنا تجزيه شي".

په ۱۹۹۶ دسپتمبر په مياشت كې همدغه موضوع د خنجان په يو عسكري تړون كې د رشيد دو ستم، احمدشاه مسعود، كريم خليلي او اسماعيل خان يو ځل بيا د اقليتو له خوا مطرح شوه. دغه وخت طالبانو کابل نیولی و (ازبك تاجك هزاره) مقابلې ته چمتو شول او (طالبانو د افغانستان درې برخې نیولې وې).

طالبان څوک دي او له کومه شول؟

چيرت د چې جومات وي ملاوي طالب هم وي. جومات، ملا، مدرسه، مخکې تر دې چې عصري معارف راشي موجود و چې د سواد يوازينۍ لاره وه په تيره بيا چې پخواني ملايي يوازې اسلامي علوم نه و په هغه کې ادبيات، رياضي. هندسه او نجوم هم شامل و. د ارشاد الطالبيس كتاب، مجمع العلوم او مطلع الفنون كتاب يي غوره مثالونه دي چي طالبانو لوستل او لکه دايره المعارف هر څه په کې و تاريخ، ادبيات، نجوم، هندسه، رياضي، فلسفه او حتىي قیافه پیژندنه طالبان په ۱۹۹۴م دکویتی له لاری قندهار ته راغلل څنګه چې پـه لومـړي ګام يـې د پاکسـتان يـو تجـارتي کـاروان لـه پخواني جهادي قوماندانانو خلاص كړ او نصيرالله بـابر د څو غربـي هيوادو له سهيرانو سره تر هرات پوري تللي و. چې د امريکي او جرمني سفيران په پاکيستان کې هم ورسره له ترکمنستان څخه د پيپ لين موضوع د تجارتي لارو او سړکونو د جوړولو مسايل مطرح شول چې مالونه تر پاکيستان پورې ورسيږي نو داسي فکر کيده چې طالبان به هم د همدغې لړۍ يوه کړۍ وي. د رباني حکومت له كابل نه د طالبانو غورځنگ يو سالم اسلامي غورځنگ باليه، د امنيت راوستل، د وسلي ټولول، اخلاقي فساد ورکول هغه مثبت ټکي و چې خلك طالبانو سره يو ځاي شول د سر، مال او ناموس ضمانت ورکول دا هغه خبره ده چې افغانان پرته له دې بيل څه نه غواړي. طالبانو د ښځو پر ګرځيدو او د نجونو په ښونځيو بندينز ولګاو. شرعي حجاب او شرعي محرم له ښځو سره له کور نه بهر حتمي و، چې عام افغانان د هغه مخالف نه و.

د بین المللي راپورونو په استناد زنا، لواطت، غلا، وژل د برهان الدین رباني او د هغه د مرستیال احمدشاه مسعود په څلورکلنه دوره ۱۹۹۲_۱۹۹۶کې رواج درلود چې د افغانانو ملي او بین المللي حیثیت ته یې صدمه ورسوله کابل په څو برخو وویشل شو لکه لویدیځ کابل کې حزب وحدت هزاره د ایران پلوې، د کابل شمال شورای نظار پنجشېري او جمیعت تاجك، ختیځ تر هوایې ډګر پورې رشید دوستم ازبك، تایمني واټ اسماعلیه، دارالامان حرکت اسلامي شیخ اصف محسیني شیعه مذهب، لږ لیرې په چهار اسیاب قلعه کې د ګلبدین حکمتیار حزب اسلامي و

حزب اسلامي و ويل چې د دوستم کمو نست مليشه دې له کابله و وزي د حکمتيار دا خبره سمه وه مګر پخپله کال وروسته رشيد دوستم سره يو ځاى شو د اګست په لسمه ۱۹۹۲ د حزب اسلامي راکټونه پر کابل ووريدل نوي مهاجرين پيښور او نورو خواو ته لاړل فحاشي په نويو مهاجرو کې وه، بې فاميله پيغلې وې چې فاميلونه يې په راکټو مړه شوي وو ورځ نوره هم بده شوه مخکې هم تنيظمونو افغاني ښځې پر عربو خرڅولې نو د طالبانو ښه هر کلی و شو طالبانو که د نورو خبرې منلی څه خپلې يې هم درلودې خو کمونستانو، اخوانيانو د ايران پلويانو خپلې هيڅ نه درلودې قول، همت، غيرت، شرافت، اسلام په دوي کې نه و د د افغانانو وژنه لوټ همت، غيرت، شرافت، اسلام په دوي کې نه و د د افغانانو وژنه لوټ

مارې يې كار و جهاد ملت وكړ پرته له جهاده ملت دوى سره و نه دريد مګر طالبانو سره خلك و دريدل په ۱۹۹۶ په اكتوبر كې د هيواد درې برخې له څلورو برخو طالبانو سره وې په پاتې يوې برخې كې هم د طالبانو پلويان ډير و

طالبان او ملي حاكميت

طالبانو یوه شورای درلوده یو مشر ملا محمدعمر، د کابل له نیولو وروسته (۲۷سپتمبر ۱۹۹۶) طالبانو په کابل سخت مقررات عملی کرل

۱_هغه ښځې چې په دفتر کې کار کوي تر بلې اطلاع پورې دې په کورکښيني

۲_ سينماګانې دې بندې وي.

٣_ په تلويزون او راديو کې دې موسيقي نه وي.

۴_ کستونه دې نه وي ويدويې فلمونه دې نه وي.

۵_ زنا او لواطت د مرګ سزا لري.

ع_ شراب خواره اتيا دورې وهل کيږي.

٧_ د نجونو ښوونځي دې اوس بند وي ً

۸_د غله لاس پرې کيږي.

د ښاريانو او تعليم لرونکو يا غرب وهلو له پاره دغه مقرارت د منلو وړ نه و مګرکليوال او خواران خوشحال وو هما غه د سرمال ناموس ضمانت د دوي له پاره کافي و

خو دغو مقراراتو په نړۍ کې بل ډول انعکاس درلود ډيرو هيوادو په همدې پلمه طالبان په رسميت ونه پيژندل ملګرو ملتو سخت ليك طالبانو ته واستاو. مرستي بندې شوې د پاکستان صدراعظمي بينظير بوټو هم طالبانو ته و ويل چې مقرارت نرم کړئ خو طالبانو غوږ و نه نيو او خپلې رويې ته يې دوام ورکړ. بيا وروسته يې وويل څه نرمي به راولو دغه وخت ځينو داسې فکرکاوه چې طالبان د چا نه مني او دا چې دوي د چاپه خبره اړ، وي نه دي. دوي مخالفينو سره چی د روس، ایران، او هند په ښکاره او بربنډو مرستو ولاړ وو، او ټول اقلیتونه وو ښې جګړې پېکولې د ۹۹۶د اکتوبر له لومړۍ نيتي تر ۲۶ پورې درې سختي حملي يې کابل ته نژدې په شا ووهلي پـه ۲۶ د اکتوبر يي و ويل چې د بادغيس ولايت او څه فارياب طالبانو له جنرال دوستم څخه ونيو دوستم په عصبانيت ويل چې پاکستانيان طالبان پياوړي کوي خو دې خبرې دومره اغيزه نه درلوده ځکه په اسلام ابادکي قاضي حسين احمد مظاهره کړې وه · خلك تپيان شوى و موټر سوځيدل اورونه بل و په كراچۍ كي ير بينظير بوټو او نصيرالله بابر دا الزام و چې مرتضى بوټو دوى وژلى دی البته د بینظیر بوټو د میره نوم اصف زرداری اخیستل کیده د قاضي حسين احمد پلويانو د قرآن شريف ټوکونه په لاس کې نيولي او پولیسو ته یی مخکی کول. پولیس هم مسلمانان وو پر قرآن یی وار نه شو کولاي د پاکستان خپل مشکلات ډير و که څه همم پاکستان طالبانو سره مرسته کوله خو طالبان هومره د پاکستان په خوله نه و او خپلې فيصلې يې پخپله کولې د خلکو د سر مال او ناموس مسایل د تجارتی لارو خلاص ساتل دا هغه چاری وی که دوست سړي ته و ووايي يا دښمن خو خبره له ملي ګټو سره سمون

لري د افغانستان خلکو ته دين ناموس، مال، اوسر لومړۍ درجه اهميت لري نو دا هغه مسايل دي چې د هر چا له خوا وي عيب نه لري او ضروري دي طالبان يوه زړه موسسه ده چې افغانستان کې وه او خلك ورسره بلد دى.

طالبان او پاکستان

پاکستان يو ملك دى چې په کال۱۹۴۷م کې د انګليسانو تر وتلو وروسته د اسلام په نامه جوړ شو په دغه موده کې يې درې جګړى له هندوستان سره وکړې په پاکستان کې لومړى اکثريت پنجاب او دويم پښتانه دي چې په نولسمې پيړۍ کې د افغانستان له بدنه بيل شوي دي او انګريزانو په هند پورې وتړل په پاکستان کي ډيره کي سني مذهبه مسلمانان دي نو د افغانانو له نظره تر ايران چې شيعه مذهبه دي ښه ليدل کيده ايران هرکله چې موقع موندلې ده پر افغانستان يې دنګلي دي نو پاکستان تر هندو او مسيحي هم ښه افغانستان يې دنګلي دي نو پاکستان تر هندو او مسيحي هم ښه بولي که څه هم د افغانستان د جهاد په دوران کې يې واګي تنظيمو ته په لاس ورکړې او خپل هدفونه يې غوښتل، د پښتونستان موضوع يې له مينځه يوړله. د جهاد پيسې يې په خپل مصرف ولګولي...

خو کله چې د اسلام او سني مذهب خبره شي بيا له روس، ايران او هند سره د مقايسي خبره شي پاکستان ښه بللي شي

همدغې خبری هم طالبانو سره مرسته وکړه چې روس، ایران، هند د طالبانو مخالفینو سره ودریدل پښتان ه کولای شي دواړه خواوې وساتي افغانستان او پاکستان که یو موټی وای نو ملي خپلواکي او حاکمیت ته صدمه نه رسیږي. که یو موټی نه وي سل بلاوی نورې هم پرې راځي.

په ۱۹۹۲م د امريکي د لاس انجلس تايمز په اخبار کې د آسيا د یویشتمې پیړۍ یوه نقشه خپره شوه چې د امریکي د خارجه چارو وزارت چيف جيوګرافر هم منلې ده د دغې نقشې له مخې به دواړه پنجابه يو کيږي او لوي پنجاب به جوړوي، او د افغانستان پښتانه به د پاکستان له پښتنو سره پښتونستان جوړوي څه د افغانستان تاجك تاجكستان سره يوځاي شي څه ازبك به ازبكستان سره سوال دا دي چې دا نقشه د كوم تحليل له مخې ده؟ كوم اقتصادي يا سياسي پلان دي؟ يا خوب؟ که د نقشي له مخې دواړه کشميره يو ځای شي او دواړه پنجابه هندي او پاکستاني نو په نقشه کې د بلوچستان اوسند حال نه دي معلوم په سند او بلوچستان كي كله داخبره كيبري دواړه ولايت به درې برخې كيبري بلوخ، بروهي، پښتون، بلوچستان، سند كې به سندي، مهاجر او پښتانه وي نوكه چيرې نقشه عملي کيږي بلوڅ، سندي، پښتانه به ګډ هيواد لري. په تاريخ كې همدغسي و په بنياد كې هم ټول اريايان دي او سرې تودې يې په ګډه سره ليدلې دي دين، مذهب، نسل، يو دي يوازې په ژبه کې به دغسې حال (چې د ژبې ريښه هم يوه ده) توپير لري. په افغانستان کې که خدای (ج) مکړه د نقشې عملي کیدو ته وکتل شي بيا هم تاجك، ازبك، تركمن او هزاره افغانستان كي پاتي كيږي خو ګډ هيواد برابر حق اسلامي شريعت به وي. په سیمه کې پنځه دیرش تر څلویښت میلونه پښتان پراته د دوی یوالی د سیمی د ثبات او امن لپاره ګټور دی

که نقشه عملي اړخ ونه لري بيا هم دغه پښتانه د دواړو هيـوادو ګټي ساتلای شي ملي حاکميت به هم خوندي وي.

زمونږ اراده تر هرڅه لوړه ده شوروي اتحاد چې ۱۹۸۹م کې مات شو بل څوك هم خپله خوښه پر موږ نه شي منلي، څو موږ خپلي ملي الله عنه کې و نه الورو کومې تجارتي لارې چې له شمالي هیوادو پر افغانستان تیریری هغه نا انډولی له مینځه لیرې کوی چې پاکستان سره د کراچۍ د بندر پر بنسټ موجود و په هغه صورت کې يو تلپاتې ښې اړيکې به د دواړو هيوادو په ګټه وي. مونر بايد د مير ويس بابا او احمدشاه بابا تعليمات هير نه كړو چي مونر ته پې لوی هیواد جوړکړی وه د اکتوبر په ۲۸- ۱۹۹۶ په تهران کې يو سيمه ايز كنفرانس د افغانستان په باب جوړ شو. دغه كنفرانس ته د روسی، هند، قزاقستان، ازبکستان، تاجکستان، قرغزستان او د اسلامي کنفرانس نماينده ګان بلل شوي و خو د طالبانو او پاکستان استازي نه و ورغلي ايران سره له دي چې د رباني مسعود له حکومت سره یی بی دریغهٔ مرستی کولی سیاسی فعالیتونه یی له حده ډير و

ايران او طالبان

ایران د خپل هویت له پاره په اسلامي نړۍ کې د شیعه مذهب غوره کې او د نړۍ شیعه ګانو ته یو مرکز و پر هر اسلامي هیواد کې شیعه مسلمانان میشته دی، نو ایران د شیعه مذهب د امپراتورۍ

تخیل لري په اتومي وسلې پسې ګرځي غواړي په نظامي برخه ګې ځان پیاوړی کړي. کله چې په افغانستان کې سني مذهبه طالبانو پرمختګ وکړ ایران له هغو فجایعو سترګې پټې کړې، چې جمیعت او شورای نظار (رباني، مسعود، سیاف) په افغانستان کې له شیعه ګانو سره کړې وې (افشار او چنداول)...س د طالبانو د مخالفت له پاره یې د شیعه ګانو له قاتلانو سره لاس یو کړ دغه وخت طالبانو ته نژدې شوي و ربائي چې طالبان یې ښه بلل طالبانو سره په جګړه شو

كه څه هم په لومړي سركې ۱۹۹۲ تاجك، ازبك، هزاره، اسمعيله سره يو شوي و خو سياف وهابي چې رباني سره و پر شيعه ګانو حمله وكره شمال اتحاد همدلته مات شو. بيا د اللبدين اسلامي حزب د و حدت حزب يعني شيعه ګانو سره ودريد طالبانو حزب اسلامي، حزب وحدت، او ازبك مليشه له كابله وايستل، دوي لاړل په شمال کې يې شوراي هماهنګي جوړه کړه. رباني مسعود او غير پښتانه پرچميان پاتې شول تر دغه وخته ۱۹۹۳ نيمايي پورې هرات او څو ولايتونه نور د رباني مسعود له حکومت سره و وروسته له هغه چې طالبانو قندهار كې يوه روسي الوتكه چې وسله او كارتوس یی د ربانی حکومت ته وړه ښکته کړه. ربانی مسعود هڅه وکړه چی اسمعيل خان د هرات والي قندهار په زوره ونيستي او څه پنجشيريان هم ورغلي ؤ. چې د روسې اووه تنه عملـه لـه طالبـانو خلاص کړي په همدغه مرحله کې د هرات لښکر پوه شو چې جنګ د روسي طيارې د عملي له پاره دي پـه شـا لاړل زر کسـه يـې مـړه شـول هرات د طالبانو لاس ته ورغی نو ایران په کیسه پوه شو چی د شیعه مذهب مرکز په مقایل کی چی ایران و یوه نظامی مذهبی او سیاسی سنی مذهبه غورځنگه مینځ ته راغی نو ایران هڅه وکړه چی ګلبدین ربانی زاړه غلیمان سره یو کړی او د ربانی د حکومت له پاره هر ډول پیاوړ تیا برابره کړی، مګر د افغانستان شیعه ګان یی د سیاست قربانی کړی و او ربانی له ایران سره د فارسی ژبی د حوزی خبره پخه کړی وه. د ربانی د حکومت ستنې یی وخوځولی او عمر یی لنډ کړ ځکه پاکستان عربستان او امریکا د ایران هلو ځلو ته په کرار نه کیناستل یعنی بیا د روس، ایران او هند ګټې له پاکستان، امریکی ګټو سره په اختلاف کی راغلی

د ایران یوه بله هڅه دا وه چې د افغانستان نوم خراسان شي په دی برخه کې یو افغان لیکوال میرمحمد صدیق فرهنګ په خپل کتاب کې (افغانستان په پنځو ورستیو پیړیو کې) له حقیقته لیرې مسایل و لیکل چې د افغانستان نوم تر نولسمې پیړۍ پورې خراسان و ښاغلي غبار او نورو لیکوالو هم دا خبره غلطه کړې وه په دې برخه کې شواهد وښودل شول چې د افغانستان نوم هیڅکله خراسان نه و په کال ۱۹۹۲ د ایران جمهور ریس رفسنجاني هم و ویل "چې د افغانستان نوم باید د ټولو افغانانو تمثیل وکړي" ایراني خپرونو ویل چې افغانستان یوازې د پښتون په معنی دی. د دې خبرې له ویل چې افغانستان نوم پر افغانستان کیښودلی شي.

خلیل الله خلیلی شاعر عیاری از خراسان ولیکه د سقاو زوی حبیب الله یی عیار وباله او د خراسان دکتور مخدوم رهین اشك خراسان ولینکه ازاد بیك پخواني تجارتي مهاجر چې پلار یې د بخارا خزانه تښتولې وه او پاکستان کې یې ځمکه درلوده کمپ خراسان جوړکړ غلام حضرت کوشاني د نامه خراسان مجله خپره کړه خو دې خبرو ځای ونه موتد په داستې حال کې هغه اصلي خراسان چې د صفاریانو، غوریانو، غزنویانو، او ابدالیانو په دور کې د افغانستان برخه وه په نولسمه پیړۍ کې د شاه محمود سدوزي او وزیر قتح خان محمدزي د خیانت له کبله د ایران تر قبضي لاندې راغلی وه بل خراسان نه و

اوس که د نقشی پر بنیاد پښتونستان یا پښتونخوا چی لرغونی پکتیکیا سره سمون لري جوړه شي ډیره په زړه پورې نه ده خو د عمل او عکس العمل په سلسله کې راتلای شي کله چې دا خبرې لیکم د یوه قرانسوي لیکوال خبره را په یاد شي چې وایي " نن هیلې نه دي پاتې بویه وکتل شي چې پېښې د چاپه ګټه او د چا په تاوان راځي " که چیرې لوی پښتونستان جوړیږي د هغه پلازمینه به راځي " که چیرې لوی پښتونستان جوړیږي د هغه پلازمینه به قندهار وي د هغه ګټه به دا وي چې شمال هیوادو ته نیژدې او له کویتي لیرې ته دی د پیغمبر (ص) خرقه مبارکه، د میرویس بابا، احمدشاه بابا مبارکې مقبرې هلته دي چې نظر پرې لګیږي څه برکت به ترې مونده شي.

de la filia de la

of the first of the second of

پښتانه او د نړۍ نورې برخې

سور او سکا دوه پخواني پښتانه قومونه دي چې د بشري تمدن لومړني خلك بللاي شي. دا خبره نن په تواريخو كې دايره المعارف. علمي مجلو او خپرونو كې راغلې ده د مشال په توګه هر دايره المعارف کې چې په امريکا اروپا کې وکتل شي. د سکاتليند په تاريخ كى هماغه شير زره كاله پخوا له آسيا بين النهرين ليديا اروپا او د مدیترانی غاړو ته تک، او دا چې سکاتلیندیانو ته یې په پخوانۍ زمانه کې ((پکتيس)) ويل هماغه (پکتيسيا، پاکتيس) چې هيرودت ياد كري دي او مخكى يى ذكر راغلى دى دا چى ساكسون همدغه ساك دى ساكسينا په جرمني كې سكاتليند په انګلستان کې همدغه ساك دى چې په افغانستان کې دي. د ۱۹۹۶ کال د سپتمبر په مياشت کې د جرمني د سکسينا په ولايت کې يوه خزانه وموندل شوه چې دسکاييانو پيسې، لوښي جواهـر او ډيره شتمني راوخته او جرمنيانو د ملي شتمنۍ په توګه وساتل لکه د پکتيا د ميرزکي خزانه چور نه شوه همداسې چې سور. سومر، سوريه مخکې ياد شوي دي په هند او نورو آسيايي هيـوادو کي استرلياكي په نولسمي پيړي، كانادا كې سكسون ولايت مگر پښتو ژبه او پښتونولي او دا چې پښتون بايد د پښتانه لپاره كار وکړي يو بنسټيز شرط دي زه چې امريکي ته راغلم ١٩٨٧م کال و، سمدواره مي پام شو چې دا څه وشول؟ بيا مي ځان سره وويل: ځه، هلکه په افغانستان کې هم د اخبار محرر وي ليکل دې کول اوس یې هم کوه، کومه ورځ به د پښتنو په کارشي که نور څه نه وي ستا له افکارو سره به اشنا شي د ليك لوست سويه به دې ورڅرګنده شي

۳۰ - اکتوبر ۱۹۹۶ د لندن B.B.C په خبرونو کې يي و

ويل:

د ترکیې خارجه وزیر ((چلر)) و ویل چې رشید دوستم د ازبکوملیشو له ترکیې مرسته غوښتې ده چې په افغانستان کې له طالبانو سره جګړه وکړي او د ترکیې حکومت د ده غوښتنه منلې ده.

په کال ۱۹۸۳م کنعان ایورن د ترکیې جمهور رئیس پاکستان ته راغی د افغانستان له مهاجرینو څخه یې یوازې ازبك او ترکمن ترکیې ته د مهاجرینو په توګه بوتلل اله دې کبله چې ازبك د ترکانو یوه څانګه بولي په ترکیې کې داسې خلك ډیر دي چې لویه ترکیه یا پانترکیزم غواړي جرمنیانو له هر ځایه جرمنیان راغونډ کړي مونږ پښتانه هم کولای شو سره غونډ شو خو توپیر دا دی چې پښتانه په پښتو او پښتونولۍ پښتانه بلل کیږي نه په وینه او نسل

نوي افغانستان

کله چې د افغانستان د شلعې پیړۍ د پوهنې محصول د شلمې پیړۍ په وروستیو کلو کې له مینځه ووت د نبوي افغانستان نبوې څپه ښکاره شوه د شلعې پیړۍ په سرکې د امیر حبیب الله ۱۹۰۱ بنکاره شوه د شلعې پیړۍ په سرکې د امیر حبیب الله ۱۹۰۹ زده کوونکي یې له دوو سوو ډیر نه و د امان الله خان په مهال کې زده کوونکي یې له دوو سوو ډیر نه و د امان الله خان په مهال کې ۴۸۱۹-۱۹۲۹ م دغه ښوونځي (۳۰) ته وختل او زده کوونکي د څلورو زرو په شا او خواکې و د نادرشاه او ظاهر شاه په دوره کې ۴۸۷-۱۹۳۰) م د زده کوونکو شعیر اوه سوه زره او په لوړو زده کړو پنځلس زره زده کوونکي و (د رسمي احصاییوله مخې)

په دی ډول پوهنه ودريده:

۱_د ۱۹۸۷ د آپریل له کمونستي گودتا وروسته اوه وویشت (۲۷) زره تعلیم یافته ووژل شول

۲_په زرهاو پاکستان او ایران ته مهاجر شول هلته یې عادي کارونه
 لکه ختی، خښتی...کولی.

۳_دری سوه زره اروپا، امریکا،کانادا، استرالیا، هند او نورو هیوادو لکه روسیه، تاجکستان، ازبکستان... ته لاړل په بیلو چارو اخته شول یعنی د شلمی پیړۍ د پوهنی محصول یویشتمی پیړۍ ته ونه رسیدل نو ځکه نوی افغانستان شو

خو يوه لاره شته چې يو ارام دولت جوړشي جرمنيــان پنځوس شپيته (۵۰-۶۰) زره افغانـان وليږي. په روسيه او جمهوريتو کې اتيـا تــر سل زره (۸۰-۸۰) خلك دي دوى هم راشي. بيـا د امريكي، كانادا، استرالیا څخه څه پخپله خوښه لاړشي له پاکستان، ایران او نورو هیوادو څخه نو د شلمې پیړی او یوشتمې پیړی د وصل یوه کړی به جوړه شي چې اقتصادي او تجارتي لارې فعاله شي بیا هم نوی افغانستان او نوې څپه ده په دا خل کې چې اقلیتو په دوو مرحلو کې جګړې وکړې هغه د خولي خوند نه پاتې کیږي اکثریت یعنی پښتانه به دا ځل د ژبې او برخې خبرې ډیرې وکړي چې په دولت کې به ډیره برخه غواړي اقلیتونه پخپلو کې هم نه دي جوړ ژبه او مذهب سره توپیر لري لکه هزاره شیعه مذهب، تاجك سنې د ازبکو ژبه او کلتور بیل دی نژاد هم ایران، تاجکستان، ازبکستان، او ترکیه به ډوی ولمسوي چې بیا په یوشتمې پیړۍ په نیمایې کې شخړې ډیرې شي بیرته به د نقشي او بیلیدو خبرې راشي

که چیرې یو مدبر عادل پوه مشر یا مشران او ښه لیکوالان وي کولای شي یووالي، خپلواکي وساتي اقتصادي ژوند به هم ښه وي.

د پښتنو لپاره پښتو او پښتونولي خپل تاريخ ادب ضروري دی چې هر ګام کې يې له پامه ليرې نه کړي. هر ليکوال که په پښتو ژبه نورې مفکورې وليکي دا دروند مسووليت دی چې بښنه نه لري همدغه پښتانه کولای شي چې نور قومونه پر ځان راټول کړي داسې عدالت ولري چې د قوم، ژبې او نسل سوال پاتې نه شي ټول قومونه ډاډه وي او ويسا ولري چې دا د دوی هيواد دی. او دا يې خلك دي په نړۍ کې ډير اصول ازمويل شوي خو پښتونولۍ کې اسلام، ديموکراسي، عدالت، اخلاق امنيت، بشرپالنه، بشري کرامت او دي دورې ډېرې خورې خوندي دي بويه مونو پر مسايلو پرانستي او

سيمه ده.

والربائل والملائم والمهمين والمناسب

ډيرې خبري وکړو زه پښتون يم په دې کې شك نشته چې مليت مې افغان دي که د افغانستان ملي يووالي وساتلي شي دا ښه خبره ده كه وَنَهُ شِوْ نَوْ شُرِ كُندَهُ دِهِ چِيّ ١٩٩٢د اپريل دُرْمِياً شِتِيّ ہِ دِرِ دُسِيْسِي مخه و نه نيول شوة أو د افغانستان په تاريخ كي د هغه مسوولين هماغه د مزارشریف د فیصلی خلك دی دوستم د ازبك كمونیست ملیشی قوم آندان، احمدشاه مسعود پنجشیری د شورای نظار قومنیدان، عبدالعلی مزاری د وحدت د حزب مشر هیزاره، نبیی عظیمی د نحیب الله دردفاع وزارت مرستیالی، د ایران د استخباراتو نماينده نجفي، برهان الدين رباني د جمعيت مشر، جنرال مومن د تاجك ملیشه قوماندان دی جنرال عظیمی د نجیب د دفیاع مرستیال دولتي قوتونو، وسله، غوندونه، هوايي ديرونه لكيه شبيندند، بگرام، کابل، هرات او مزارشریف مسعود ته تسلیم کرل او هر گلاون كوونكي نظامي طاقت وسله، پيسې او مشاورين دړلودل ځارچي هیوادونه یم تر شاولا و لکه روسیه، ایران، هند، عربیستان، پاکستان، امریکا البته وروسته بدلونونه پکی راغلل رینهای كه بيا مو هم ملي يووالي وساته دا به زموږ بري وي ځكه د خنجان پکت کی بیا هم اقلیتونه ناست و دا ځل د روسی قونسل ورسره و سپتمبر۱۹۹۶ مسعود شمال کی پروت و دمخه سیمه د جنگ سیمه شوه چی د شمالی د خلکو بیخ باسی شمالی همغه د کابل شمالی سيمه ده چي كوهدامن ا وكوهستان هم ورته وايي تر سالنګو پوري

to have been in from a telephone made the place by land they have

له دې وروسته ازبك فشار لاندې دى، دا به هم مات شي نو تاجك، هزاره، ازبك په تاريخ كې له هيواد او خپلو قومونو سره سخته جفا وكړه په داسې حال كې چې هزاره، ازبك، تاجك او نور اقليتونو په عامه توګه دا نه غوښتل په شاهي دور كې قومي خبرى په ملي بنى بدليدلې- په تيره بيا پلازمينه كابل د ټولو قومونو ښار و همدلته پښتون، تاجك، ازبك او نور يو ځاى سره اوسيدل او نوى افغاني تركيب ترې جوړيده بيا دغه وضع اطرافو ته تلله كه څه هم جنرال اختر عبدالرحمن پاكستانې ويلي و (كابل بايد وسوځي) هغه د اختر عبدالرحمن پاكستانې ويلي و (كابل بايد وسوځي) هغه د دي څو كابل وران نه شي افغانستان نه ورانيږي ده دا خبره هغه دي څو كابل وران نه شي افغانستان نه ورانيږي ده دا خبره هغه وخت كې كړې وه چې روسان او د روس لاس پوڅى حكومت و

مګر کله چې په (۱۹۹۳) د اقلیتونو حکومت کابل ته راغی دوی کابل په نظامي برخو وویشه او هره برخه یوه اقلیت سره وه. هغه د سولې امتزاجي کابل نه و بیا د جنوب له خوا اسلامي حزب په راکټونو په بې رحمې وویشته کابل وران شو. په څلورکالو کې کابلیان ووتل بدخشیان پنجشیریان ورته را تلل.

طالبان چې کله کابل ته راغلل هغوی هم په وتلو شول (بدخشانيان او پنجشيريان) نوی کابل به بال ډول وي کابليان پېښور ، ايران، مزارشريف، روسې ته تللي کورونه يې وران شوي ژوند يمي د سرګردانۍ شو

دکابل د ورانولو مسول رباني او مسعود و چې ځانونه يې کابل کې د ديوالو تر شا د خلکو په کورونو او کوڅو کې ټينګ کړل او مخالفینو وهل ((کابل باید وسوځوي)) د جنرال اختر د هیلی سره سم کار و چې رباني، ګلبدین او مسعود وکړ. تاجکو یعنی رباني او مسعود دا کار باید نه وای کړی ځکه کابل د تاجکي کلتور یو مرکز و دا د دوی له پاره یو اباد ښار و هلته ژبه فارسي یا دري وه په زرهاو پښتانه، ازبك، کشمیریان او هندیان یې حل کړي و او ټول یې کابلیان کړي و

داسى ښكاري چې دوى له ځانه كوم فكر نه درلود څه چې له باندې ورته ويل كيدل هغه يې كول

د کابل عمومي بڼه چې واوړي د خلکو او کلتور له مخې پخوانی کابل به نه وي دا خبره چې اوس جنرال اختر نشته نو د کابل سوځیدل یوې بلی عملی سره مرسته کوي او هغه دا چې پښتون کیدو ته نژدې شوي دي. انګلیسې سیاست پوهان په نولسمې پیړۍ کې څلور ښارونه د افغانستان بنیادي ښارونه بولي هرات، قندهار، کې څلور ښارونه د افغانستان بنیادي ښارونه بولي هرات، قندهار، کابل، او پېښور

اوس حالات داسې روان دي چې دغه څلور ښارونه يو ځاى شي. هره ورځ چې تيريږي د سرحد پښتانه له پاکيستان څخه ليرې کيږي داسې نه چې يو سياسي بدلون وي. بلکې يو کلتوري ادبي او ديني حرکت دى چې دوى افغانستان او افغانستان دوى ته نژدى کوي. بلخ او بدخشان چې اريايي قومونه هلته و باکتريا، بلخ ، پاکتيسيا د هيرودت په حواله هماغه يو خلك دي د عامو خلكو له نطره هغوى له افغانستان سره وفاداره خلك دي دغه سمتي - سمتي حرکتونه روسانو پيداكړل چې لږ شمير خلك د هغوى خبره مني. او كه چيرې

اوسني حالات دوام ولري بيا به يوه بله بڼه رامينځ ته شي، او د اصلاح له پاره به مهال له لاسه وتلی وي او هماغه نقشه به عملي شوي وي مگر له ښې مرغې د ۱۹۹۸ د اګست په مياشت کې طالبانو شمالي ولايتونه ونيول د همدغه کال تر سپتمبر پورې باميان هم ونيول شو. په دې صورت کې مزارشريف او باميان چې د ايران له پاره ځالې وې ورانې شوې مګر ايران په سرحد کې عسکر غونډ کړل او پلمه يې ورانې شوې مشاورين کړل، چې د جگړې په دوران کې وژل شوي و او هغه يې ايراني دپلوماتان وبلل د طالبانو دغه برياليتوبونه دننه او دباندې مخالفين وارخطاکړل هر څه چې پيښ شول وبه ليدل شي خو سمدستي د هغې نقشې او تجربې خبرې لارې.

ومن الله توفيق.

تارىخى څپه:

قندهار _ سكندريه

د غور د جنګيالو وسلو ("توره"، "قلاب") دښمنان بې واره کړي و. كود تيمور افغانستان ته رسيدلي و مقاومتون ديو په بـل پسـې ماتيدل د غوريانو ((قلاب)) نامي وسله وه او غور يوه صنعتي سيمه وه، د غور تورې نورو ځايو ته تلې، د غور سيمه له جنګي کلاګانو ډکه وه کورونه کلاګانې له تیږو جوړیدې د تیږو تراشل او د لويو خښتو په څېر په کلاګانو کې په کاريدل، لارې -لورې هم له همدغو تراشلو تيږو جوړې وې. د قلاب وسله خاص د غوريانو وه دوى يې په استعمال پوهيدل، پخپله زمانه كې وتلې وسله وه. قلاب يوه ګرده چړې چړې اوسپنه وه چې په مينځ کې په يوه ځنځير ټينګه شوې وه ځنځير څلور پنځه ګزه اوږد و چې د اس له سره يا پلې له ليرې د غليم پر خوا تله او د دښمن وجود کې ښخيدله، بيا چې به وكادل شو دسمن له اسه راولويده بيا به كه مي نه و وبه يي نيو مگر سخت ټپي. دغه وسله د تورې او نيزې په مقابل کې پياوړې وه دغه مهال د غور پادشاه ابدالي کلزايې و.

ګوډ تيمور وايي:

لکه زمري غوريده سپين غاښونه يې د غضب پر وخت کې بريښېدل

وايي

ابدال د ديوانو له نسله دی. په توره يې وواهه توره کږه شي ابدال

ولاړ وي"

دا هم وايي چې:

د غورپادشاه د ضحاك مارانو له پښته دي دى د ټولى نړۍ پادشاه و ديوان يې هم تابع كړي و او په ديوانو يې ملكونه نيول ځينې وايې پخپله ديو و

ای آبداله! ستا زړه د زمري زړه دې د انسان زړه رپي ستا نه رپي. ابدال شاه و ویل:

ای گوچه له تا سره که دغه باروت نه وای ما با ستا نوم او لښکر ورك کړی وای گوچ تيمور و ويل: «ابداله» زه تا وژلې شم، ابدال وغوريده بيا يې سپين غاښونه و بريښيدل:

ته ما نه شې وژلی که يې شې سرپه مکوه! ته چې ما مړ کړې له دغو غرو پښتانه راتويږي بيا به نه ته يې او نه به ستا لښکر وي.

الود تيمور: غواړم پښتانه او ته زما ملاكري شئ.

ګوډ تیمور وایي چې داسې نه ښکاري چې سکندر به د قندهار نوم وي. ځکه دلته داسې ودانۍ او خښتې نه لیدل کیږي چې سکندر جوړې کړې وي

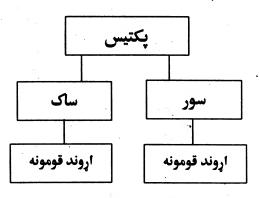
گوډ تیمور و ویل دغه ښکلي خلك چې شنې سترګی، ژیړ ویښتان او سپین سره مخونه لري څوك دي: ورته وایې دا پښتانه د غرونو پادشاهان دي. چې د خپلو اړتیاو د اخیستلو له پاره دلته راځي او ځانونه یې په څادرو کې تاوکړي دي. ((بابر)) هم وایې چې پښتانه شنه سترګي سره ویښتان لري. ګوډ تیمور او بابر دواړه خپلو عسکروته وایي کله چې د پښتنو سیمو ته ځئ تکبیرونه ووایي چې

دوی پوه شي مون هم مسلمانان يوو. پښتانه له مسلمانانو سره جګړه نه کوي څو د کفر نښې ونه ويني کله چې د تيمور لښکرې د فېروزکوه ښار ته ننوتلې د الله اکبر په تکبيرونو ننوتل څنګه چې دغه مهال د ښار ساتنه د پښتنو ميرمنو په غاړه وه ګوډ تيمور داسې چل وکې چې د لښکر يوه لويه برخه له غوريانو سره په جګړه لګيا وه يوه بله برخه يي ښار ته وليږله په يوه غشي يي څو ښکاره ويشتل ښاريانو ته يي وښودله چې مسلمانان راغلي او چې د غوريانو لښکر وپوهيده چې ښار ته د غليم لښکر رسيدلي جګړه يي پريښوده که داسې نه وای شوی ګوډ تيمور ماته خوړلې وه او د تاريخ مخه اوښتي وه ګوډ تيمور د غور پښتنو ته وويل

هندوستان په شریکه نیسو دوی ومنله هلته هم پښتانه پادشاهان و لکه ملو خان او سلطان محمود خلجی دغه تاریخ دی چې زموږ راتلونکي ژوند سموي

د پښتنو په باب هر يو ليکوال، او مورخ خبرېکړي دي. خو دا زما خبرې بل رنګ لري، تاسې پښتانه زلميان يې و لولئ او له ځان سره يې وساتي. او ورپسي به حقيقت درته څرګند شي.

زما د څیړونو له مخی پښتانه درې پیاوړې څانګې لري چې د اسیا تاریخ د دوی په فکر او مټو جوړ شوی دی. هغه درې څانګې یا دوه څانګی او تنه دا دی:

مادي، متاني، لودي، اور

استاد ارنولد تاين وايي: د سند، هيرمند، سيحون، جيحون، دجله،

فرات، مدينتونه دغه خصوصيتونه لري:

لومړى: ټول د اورسي له غونډيو راغلي.

دويم: ټول اريايي قومونه دي.

درېيم: ژبه يې لرغونې سانسګريت ده.

پښتانه او پښتو ژبه لکه يو زوړ موزيم دی چې لرغونې تاريخ پکې پروت دی. دغه موزيم د غرونو په ماحول کې ساتل شوی.

بحث دوام لري:

د سورکلمه په پښتو کې او د سور قوم پښتنو کې څرګند دی د ساك کلمه د پښتنو د يوه قوم نوم او ساك د ځمکې او سيمې نوم دی په ګرديز کې د ساکو علاقه شته په کابل کې ساك، ساك شيوکي په ميدان او قندهار او نورو ځايو کې پېښور کې ساکزي دی. سکائیان، ساکان یو ډیر پخوانی قوم دی چې افغانستان کې اوسیدلي هیرودتس ۴۸۵ ق م کې د دغه قوم ډیره یادونه کوي. کاسیان یو بل پښتون قوم دی چې په بابل کې یې شپږ سوه کاله حکومت کړی دی. د کاسي هم دغه درې خصوصیته دي. چې د اورسي له غونډیو راغلي، اریایان دي، لرغوني سانسکریت یې ژبه وه. افغانستان چې د دریو مدنیتو مورده وروسته له ویجاړیدو یې خپل زامن راټول کړي دي.

لکه چې ټول پوهیږي مدنیتونه او سیندونه سره خوا په خوا وي. چیرته چې اوبه وي. هلته ژوندون وي. په افغانستان کې ډیرو مدنیتو وده کړې ده. د سیند حوزه، د هیرمیند، د سیحون جیحون، باکتر (بلخ)، ساکستان، پاکتیسا، په ختیځ خوا کړې د چین مدنیت په لویدیځ کې پارتیا او کلده اسور. بیا دنیت وروسته د روم مدنیت. په لرغونو مهالونو کې افغانستان په تړی

کې د لويو امپراتوريو او مدنيتو په لړ کې راته.

کوشاني، يغتلي، د سند حوزه سوريان چې په اوسنۍ اصطلاح اکمونه يعنې د نړۍ يوه لويه برخه، لکه قاره ورته وايي ګوډ تيمور ابدال شاه کلزايې او د فيروزکوه مدنيت په ملګرتيا ورانه کړه او پښتانه يې له غوره خواره کړل او ښې ځمکې يې په غرب او شرق کې ورکړې بابر د اسمعيل صفوي په مرسته کابل کې ټينګ شو که نه له فرغانې تښتيدلې و او د هند پادشاهي د سلطان ابراهيم لودي ترونو او تربرو ورکړه

تاريخ د عبرت پاڼه ده

تر اوسه ما د بابر او ګوډ تیمور په یاداښتونو کې لوستي دي چې قنده ار ته سکندریه وایي کیدای شي کومه برخه یې په دې نوم یادیدله

صورت الارض، مروج الذهب قندهار د قندهار په نامه يادوي او دوي ترکوډ تيموراو بابر ډير مخکي تير شوي.

مروج الذهب وایي قندهار دیار هبوط دی یعنی چیرته چې انسان پیداشوی اوس دیارهبوط ته د هراود وایې

دغه سیستان چې د هیرمند لـه سیند خړوب دی پخوانو زمانو کې لوي هېواد و چې د سیستان تاریخ یې ذکر کوي.

تاریخ پوهان وایی ساکو خپل نوم دغه ته ورکړی طبری وایی له اباسین تر امو پورې دا ټول سیستان و د سیستان مدنیت باندې خبرې نه دی شوی د دوی په سیمو کې باد ترکنترول لاندې راغلی و او له باد څخه یې ډول ډول ګټې اخستې لکه له څاګانو اوبه ایستل او ژرندې پرې ګرځولې وایي په نړۍ کې له باد څخه هیچا دومره ګټه نه ده اخیستې لکه دوی چې اخیستې دوی په صحرا کې د شکو د خوځیدو مخه نیوله، د هیرمند په سیند کې کشتۍ چلیدلې، سیستان موړ او اباد و زړو، ماشومانو، ناروغانو سره د دولت له خوا مرسته کیدله دوی د مساپرو له پاره هم پیسې درلودې چې دلته څوك وږي پاتې نه شي. تاریخ پوهان په یوه خوله وایي چې سیستان لومړی ساکستان و عربو بیا سجستان کې پارسیانو سیستان، موږ کولای شو هغه ساکستان و بولو

د صورت الارض په تعلیماتو کې لیکل شوي چې سجاوند په افغانستان کې سکاوند دی چې عربو سجاوند کړی دی. سکاندره هم د ساکو له نوم اخیستل شوی. اصلي مطلب ته اوس راځو چې قندهار ته سکندریه ویل له یوناني سکندرسره اړه نه لري سکان دره، سکان دارا، سکانشاه یعنې د سکانو پادشاه دا نومونه تاریخ او جغرافیه کې راغلي دي.

سكا قوم، سكائيه ځاى د هيرودت په تاريخ كې ياد شوى دى هيرودت وايي سكائيان مصر ته تللي و چې له فراعنه سره جگړه وکړي مگر هغوى جگړه ورسره ونه کړه د پښتانه مهمې څانگې سوري، سمان، سكان، كاسي، متاني، جدون، سيرواني، لودي، چې د خزر له غاړو، تركيي پورې اوسنۍ تركيې كې هم هغه مهال ترك عنصر نه و، كريميه پورې پښتانه قومونه و لكه لوديا، كاميرخيل، او كريميه په دوى پورې اړه لري. تاريخ پوه ارنوله تاين بي وايي: قندهار دكوشاني امپراتورۍ مركز چې د سند د حوزې نه تجارتي مالونه قندهار او له هغه ځايه د غرب له لارې اروپا ته رسدل.

زما مطلب دا دى كه موږ د مروج تاريخ تقسيم او تشريح څخه ځان وباسو او له دې ونه ډار شو چې دا هغه مورخ يا تاريخ داسې ويلي دي د ځمكې كيندني او ابادۍ كندوالي، جغرافيي د سيندونو پخواني بسترونه ټول هغه واقعيتون دي چې بويه په نظر كې ونيول شي

په تاریخ کې سکزي اساکزي د سکانو قومونه دي چې د صفاریانو په دوره کې سکزیو د بغداد د نیولو هڅه وکړه. او دجلې ته رسیدلي او د ماورالنهر د نیولو هڅه یې هم وکړه.

ساكزي د بغداد له مخالفت سره مخامخ شول د بغداد خليفه المعتضدبالله د حضرت پيغمبر (ص) مباركه چپته پر اوږه واچوله او د هغه امسا يې په لاس كې ونيوله پر منبر پورته شو يعقوب صفاري يي له مسلماني وايسته چې د سکزو او ټولو هغو مسلمانانو تر مينځ چې د بغداد تابع و يوه كرښه وايستله شوه چې دغه مقابله كرانه شوه. اسماعيل ساماني له پاره ښه پلمه په لاس ورغله څه تابع له صفار سره ملګري نه شول تاريخ د دې له پاره دي چې ملتونه خپله راتلونکي سمه کړي. د پښتنو يا افغانانو تاريخ ډير روښانه دي. عالم خان لودي په لوي لاس بابر ته بلنه ورکړه چې ابراهيم لودي د دهلي له تخته کوز کړي. سلطان ابراهيم لودي مغرور سړي و. د ده غرور په چا ښه نه لګيده. مګر له بابر سره په جګړه ښه لګيا و بابر يو چل وکړ چې، د سلطان ابراهيم لودي په مخکې چې کوم ځنګل و هغه ته يي اور واچاوه لوګو، ګرمۍ او مارانو لاره بنده کړه زموږ مغرور پادشاه يې له ټوپه وغورځاوه. په حقيقت کي د ابدال کلزايي له وتلو سره د پښتنو وتل له غور څخه پيل شو د هرات او هندوستان په لوري تلل. د هغې منشيانو او ساسانيانو د ساك او كاسي سره دا حال و.

کله چې د هغې د منشيانو او ساسانيانو له يونان سره جګړه وه دوې به ورتلل مرسته يې ورسره کوله پرته له هغه يې په خپلو کې جګړه کوله دا چې اريايان و بله لاره نه لري. چې له افغانستان څخه نه يې ورغلي او اړوند قومونه يې دلته نه وي. هغه سيمه او هغه خلكې چې نن ايرانيان و بلل كيږي پخوا نه دا ځمكه ايران وه او نه دا خلك ايرانيان و پارس د اوسني ايران برخه ده چې د پارس په نامه وه او شمالي برخه يې نه پارس و نه ايران مګر د سكايانو ځمكې همدغه افغانستان و ماد، پارت لوديه شمالي ايران او د خزر په شا او خواكې و

م محر مسعودي په مروج الذهب كې د خزر او باب البواب شا او خوا كې د جيدان او شيروان د پادشاهانو يادونه كوي چې پر ايرانشاه يې برى موندلى و. ساكان پر لويديځ خوا تللى:

ساك، سكا، سكسنيا، ساكسون، سكاتليند، سكستون تر جرمني او انگلستان پورې تللي او خپل نوم يې له ځان سره وړي دي.

د سکاتلند په باب دا خبره کیږي چې پخوا یعنی شپو زره کاله دمخه یې دوی ته پکتیس وایه یاکر هم بلل کیدل- کله چې تاسې د سکاتلند تاریخونه وګورئ او خپل تاریخ هم درته څرګند وي نو په زړه کې مو دا ګرځي چې زما بې خبرو ورونو خپل ټاټوبی او ورونه وییژنئ!

دا خبره دومره روښانه ده چي زه يوه ډيره پخه حواله درکوم له نن بيا پــه شــا تــر درې ســوه کلونــو انګليســي، امريکــايي، کانـــادايي

د (Brave heart) په نامه انګریزي فلم کې په ډاګه ګورو چې د
 سکاټلینډیانو او پښتنو خصوصیات څومره سره نږدی او ورته دي "د کتاب ایډیټر م.ف. ب

استرليايي كالنى، دايره المعارفونه و وورئ او د سكاتليند پلتنه و كړئ چې په زرهاو ماخذ شته.

زما د افغان ملي تاريخ كتاب راسره پروت دى يوه پلا كتـل غواړي. چې اوس په سلهاو پښتانه ليكوال دي چې هغـه سـمولى شـي يـو زلمى به پاڅي او خپل د دغه سپين بريتي ليكنه به افغان ټولني تـه وركړى

بحث دوام لري: د افغان روس د جګړې په دوران کې ليکوالو، مورخينو د خراسان خبره پورته کړه چې افغانستان يو نوی نوم په رسمي توګه په نولسمې پيړۍ کې د شاه شجاع انګليس او اورنجيت سنګ په درې اړخيز تړون کې راغلی (۱۸۴۸ م) دی. تر دغه مهال پورې خراسان د افغانستان نوم ، او مخکې تر اسلام د افغانستان نوم اريانا و او داسې نه و. د دوی بنسټيز مقصد دا و چې د افغان نوم د پښتون معنی لري که خراسان شي او دوی تل په ادارې کې و، فارسي ژبه چلېدله اوس به پښتانه چې بې عمله شوي په شا به وتلل شي. د ايران رژيم دې خبرې ته ليوال و ايراني رژيم هر چيرې شيعه ګان خپل رعيت بولي هغوی ته يې ځای ونيو په کابل کې غربي سيمې د دوی وی د هيواد نو م دې خراسان شي يعنې د ايران

ابدال شاه کلزايي هوښيار و خپل خلك يې يوې خوا ته ونه لېږل مشهد او نيشاپور، هند او کابلستان يوې خبرې ته پام په کار دی او هغه دا ده چې وروري په کوم بنياد؟ چې د هېواد تاريخ ته ګروهنه وي کال ۱۳۴۵ د لړم د مياشتې يولسمه وه، موږ سرې کلا ته لاړو هلته د غازي عبد الرحمن خان اڅکزي قبر و چا چې ((۱۲۲۰)) هجري شمسي کې په همدغه ورځ د انګليسانو په مقابل کې بلوا جوړه کړه چې په ملي پاڅون بدله شوه.

یوه غونډه وه انجینیر غلام محمد فرهاد یوه عجیبه خبره وکړه او هغه داچي:

"مون و ف ا شیستان نه یسو ، خسو د پښتون تساریخ ، کلتور او ژبې ته سپك کتل نه شو زغملای"

د ۱۳۴۵ او ۱۳۷۷ دوه دیرش کاله واټن و، دی په مطلب پوره رسیدلی و

بحث دوام لري: شپږ زره کاله دمخه کله چې سکائیان خوځیدل لکه یوهیواد و، د قافلې مشر، د سپاهیانو قاضي، د پوهنې مشر، د صنایعو برخه، د خبر اخیستلو او پلټنې برخه ورسره د طبابت څانګه دارو درمل د دوی څرخه، ارابه، اوربلونکي اله ډیر شیان یي له ځانه سره وړل، رنګونه ورسره و، چېرته به یې چې واړول یو ښار به جوړ شو هر څه ځای پر ځای و کورونه بازارونه مدرسې به فعالې شوې د خلکو خپل مینځي شخړې به حل کیدلې، جرګې کیدلې مخکې وروستنې حالات یې څېړل.

د سيمې خلك به بازار ته راغلل د خپلې اړتيا شيان به يې اخيستل او خپل شيان يې پلورل تاجر به له تاجر سره، صنعتګر به صنعتګر سره، شاعر له شاعر له شاعر سره نا ست و كله چې دغسې يوه منظمه قافله چې په اصل كې د استوګنې لپاره د ښو ځمكو په لـټه كې و د

مديتراني له غاړو دغه مدني پوه خلك اروپا ته ورسيدل هلته يې مدنيت او ترقي دغې اوسني سرحد ته ورساوله.

موږد پښتنو په توګه خپل ټاټوبي کې ډیر رېړونه وګالل او لایې ګالو د یوسفزو په تاریخ کې راغلي چې ملك عثمان یوسفزي، یو مغل شهزاده چې ماشوم و په غېږکې کښینولې و یو ملنګ راغی ملك یې و پوښتیده دا ماشوم څوك دی؟ ملك وویل: دا یو شهزاده دی چې لوی شي پاچا به شي قوم به مې پرې عزیز شي ملنګ وویل:

[د دغه ماشوم سترګې د يزيد دي] چې لوې شي قوم به دی تباه شي.

سوال دا چې يو ملنګ په خبره پوهيده او ملك عثمان نه پوهيده؟ ولى ته پخپله پادشاهي نه كوي؟ دا څه منطق دى؟

پښتانه بويه چې اوس له تاريخ نه دغه سبق واخلي چې خپل کار دې بل ته نه سپاري اوږد مزل اوس پيل شوی تر مزله رسيدل به زړونه رسدي

مخکې له سکائيانو سوريانو په نړۍ کې ډيرې غتې چارې سرته رسولې خط د دوي ايجاد و دغه مطلب د حضرت محمد (ﷺ) پــه حديث کې هم راغلې دي.

د طبري لوی تاریخ ډیر مطالب لري خو له ښه مرغه د ابوذر غفاري په روایت یو مهم مبارك حدیث مونږ ته وایي او د سیستان په برخه کې د لوی افغانستان یا لوی ساکستان حدود ښیي. که چیرې څوك یا د چا افغانستان نوم نه وي خوښ نو د افغانستان د هیرودت له تاریخ سره سم پکتیسیا، یا پختونخوا، یا پښتونخوا له پا کتیسیا سر ه ډیر نژدي دي احمدشاه بابا هم دا ویلي:

د ډهلي تخت هيرومـه چـې را يـاد کـړم زمـا د ښکلـې پښتونخـوا د غروسـرونه

يو شمېر پښتانه ليکوال چې تر اوسه دوه تنه دي دوی خبرې کوي يو وايي چې دغه وايي چې دغه بل وايي چې دغه بيت د احمدشاه بابا د ديوان په دوو نسخو کې نه دی ليدل شوی دوی ته ملي ليکوالان نه شو ويلای

ډير کتابونه دي چې يوه نسخه وموندله شي نيټه او ليکوال يې هم څرګند نه وي بيا هم د يوه معتبر اثر بلل کيبږي لکه د سيستان تاريخ چې ملك الشعراء بهار ټولنې ته وړاندې کړى يعني يو د ويسا ور پوهاند

د سمك عيار كتاب، اخوان صفا او نور د احمد شا بابا ديوان چې پوهاند حبيبي وړاندې كړى دئ. پوهاند رشاد داحمدشاه بابا يو بل بيت راوړي دى.

ای احمده دنیا تهره پسر هسر چها ده ستا په توره به یو وخت فخر پښتون کا

پټه خزانه او هم د احمدشاه بابا ديوان په زړو پاڼو کې موندل څه عجيب کارنه دې مګر دا چې يو با اعتباره پوه يې وړاندی کړي او دا تصديق وکړي چې دا سند روغ دی کله چې زه د افغان ملت مسئول مدير وم مولاتا يعقوب ناصري په کلات کې د سيوري له کليو د بي بي زينب هوتکې نارې موندلې وې چې له هغې جملې مو يوه ناره خپره کړه

کسه سسر دی اصفهان د جسهان سسر دی چی اصفهان نشردی کسوی سسیدال نساصر دی کسه خاشی لسه خاشی کسه خاشی اصفهان پرون زمونږ و نن نادر ته نر و ښځی په کې ناشي پوهاند حبیبی دفتر ته راغی د بی بی زینبو د اشعارو پلټنې یې وکړی هغه مو وروښودلې پوهاند حبیبی تو ضیحات ورکړل هلته چې بی بی ویلی و د نارنج سرونه ولې، مونږ نه پوهیدلو چې "د نارنج سرونه ولی، مونږ نه پوهیدلو چې "د نارنج سرونه ولی، نارنج د شاه حسین د قصر نوم دی.

څه موده وروسته د بي بي زينبي نارې د هوتکو د نارو په نامه چاپ خو دومره ويل شوي و چې مولاتا يعقوب ناصري د نارو په ټولولو کې مرسته کړې ده حال دا چې وروسته له ټولو بيانو چاپ پاتې شو صحيح صورت يې دا و چې ويونکي بي بي زينب، ټولونکي ناصري، چاپونکي ٠٠٠

مطلب دا چې کله ليکوال پل سم نه ږدي.

زما دا لیکنه یو بشپړ تاریخ نه دی مګر تاریخ دی څو د تاریخ په توګه نه دی لیکل شوی دا زما لیك دی ما ته تل ملګري وایي چې ته څو موضوع ګانې یو ځای لیکې همدغه عیب دی بحث دوام لري: دګوډ تیمور خبرې له ابدال کلزایي سره ما بل ځای لیکلي دا ډیرې په زړه پورې خبرې دي ابدالي یو عیار پښتون دی پښتون اوسېدل څومره زور غواړي.

بحث دوام لري: په دې نړۍ کې کوم څه ډیر اهمیت لري؟ اقتصاد که میړانه؟ سکاییانو دواړه خپل کړي و؟ د هر پښتانه دې بویه دې خبرې ته پام وي چې دی دیو ه مدنیت میراث دی کله چې د دوی مدنیت له مینځه تللې د جنوب غرونو ته راغلي. دا که "سور" دی یا "ساك"، "کاسي" که "متاني"، "لودي" که "جدون"...

او دا چې اقتصاد يې نه و، پريشانه سرګردانه شوي و هغوى چې له ځانه خبر و يو څه يې كول چې بقا ولري! مونږ بويه د غرو رغو پښتانه په دې پوه كړو چې تاسې يو ځل خپلو پلرو نيكو ته وګورئ او ځان د هغوى اولاد وبولئ د هغوى په كړو ځانونه پوه كړئ كه نور هېڅ نه شئ كولاى خپل پښتون مه ژوبلوئ يو موټى يو لاس كار وكړئ په خپلو كې بدي پريږدئ چې دښمن نه شئ وهلې خپل هم وبښه، معاف يې كړه او د پښتنو مشرانو ته د بېرك بېوس دغه بيت كفايت كوى:

چې د فرعون سر درې ځايه ما تولې نه شي نو امسا د موسیَ مه نيسه په لاس کې

يو بدلون په هغو منفي خواو كې چې بيا "بابر مغل" لـ كابلـه د سلطان ابراهيم د بابر د سلطان ابراهيم د بابر د

مقابلي لپاره کابل بوځي هغه ډهلی چې د پښتنو په لاس کې پښتنو دوه پلا مغلو ته وسپاره

د هیرودت له خبرو داسی څرګندید پی چی سکایي پادشاه تورموسوس په خپل سر له پارس سره جګړه پیل کړه کله چې داریوش ساکستان (سکائیه) ته حرکت وکړ نود سکایي پادشاه د پښتنو لویه جرګه راوغوښتله د ځینو قومونو مشرانو وویل لومړی دې پر خپل سر کارونه وکړل اوس چې سخته درباندې راغله جرګه راغواړې جرګې کې د اتو قومونو مشران و چې دغه پښتانه قومونه تر اوسه خپل نومونه لري له دغو قومو ځینې یې دومره سخت اصول لري چې هیښ پیښ به پاتې شئ دا دی وایې ورئ

هيرودتس ليكي: ،

[په سرماتو کې دا دستور و چې پيغلو به يې تر هغو ودونه نه کول څو د يوه دښمن وينې يې د جګړې په ډګر کې نـه وي تـوى کـړي] سبحان الله وبحمده دې ته وايې پښتنه!

هو مخکې مو د ببرك بيوس يو بيت ولوست، ببرك بيوس خاځى و او له پښو شل و خو ډير همتوال، په دغه حال كې يې ځمكې د كرلو له پاره اجاره كولې، غمي يې جوړول، شعرونه يې ويل اشعار يې پاخه و ديوانونه يې درلودل له وطن سره يې مينه ډيره وه د هيواد ځينې تاريخي پيښې يې په نظم كړې وې. د دې شاعر صفت څوك نه پيژني شعر يې د پخواني شاعرانو په سبك و ډير خواږه او طربناك و دا څو كرښې مې ځكه وليكلې كيداى شي څوك يې كورنۍ و پېژني، خيرخانه يا ځاځيو كې د ده اشعار دي مطبوعاتو ته يې

راوباسئ دا يادونه ځکه چې په عمر اعتبار نه دی پاتې له هرې موقع نه ګنټه اخيستل په کار دي.

بحث دوام لري: د افغانستان هر يو ولايت په تاريخ کې د يوه هيواد مرکز و غرجستان چې غور دې يوه زمانه ډير لوی هيواد و دغه څو تاريخه چې ليکل شوي دا داسې ليکل شوي چې سمدلاسه د تاريخ په نامه يو څه خلکو ته ورکړی شوي چې بويه تاريخ د نويو معلوماتو په اساس وليکل شي.

داعلیحضرت فاتح شاه محمود افغان خبرې: دلوی او نیاومن خدای په نامه!

کومې څیړنې چې وروستیو کلونو کې د ګران افغانستان په باب شوي موږ له ډیرو تاریخي حقایقو سره اشنا کوي، او موږ کولای شو خپله لاره د دغو حقایقو په رڼا کې بیا مومو ما له لومړي سر نه خپلو ملي مشرانو ته عقیده او احترام درلود چې مرحوم بینوا د اوسنی لیکوالو په کتاب کې دغه موضوع یاده کړې ده.

کال ۱۷۲۲م کې محمود افغان فرح آباد کې داسې خبرې کړي دي.

- ♦ کوم څوك چې وسله نه لري هغه په امن کې دى د چا ورسره
 کار نشته او که خپله وسله تسليم کړي هم به په امن کې وي.
- ♦ زه امر کوم چې د غیر مسلمان یعنیې د مسحیانو او زردشتیانو سراو مال محفوظ دی.
- ♦ شیعه ګان دې شیعه وي او سنیان دې سنیان موږ نه پوهیږو خدایرﷺ) له چا راضي دی.
- خارجي نماينده ګان چې د تجارت له پاره دلته راغلي د دوی تجارتي فعاليتونه جواز لري مګر په شرط چې زمونږ په سياسي او نظامي چارو کې لاسوهنه ونه کړي که دا کار وکړي موږ له دوی سره مراعت نه کوو.
- ♦ هر چا ته چې هر تاوان رسیدلی وي هغه ورته پوره کړئ که د
 چا کور وران شوی وي، کور یې بیرته جوړ کړئ
- د غنیمت مالونه بیرته ورکړئ تاسو به دوه ګټې وکړئ اوږې
 به مو سپکې شي او پر خپل نفس به حاکمیت پیداکړئ.

دغه خبرې د هالیند شرکت د واك په نامه نما ینده په خپل راپور كې خپل مركز ته لیكلي او دكتور ویلم فلور هغه ژباړلي، دا دى د هغه پښتو متن تاسو واورید.

قدرت الله حداد (فرهاد) وير جينا _ امريكا كال (١٣٧٥)

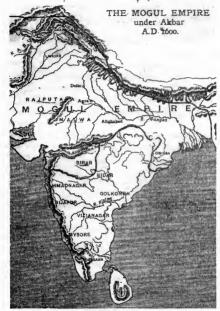
Walker & Boutall sc.

AKBAR'S KINGDOM WHEN HE CAME TO THE THRONE

د اكبر پادشاهي كله چې هغه سلطنت ته ورسيد ، په نقشه كې واضح ګورئ چې د هند په اکثرو برخو د پښتنو حکومت و او په راتلونکي نقشه کې په وګورئ، چې د اکبر په ۵۰ کلنه پادشاهي کې د پښتنو نوم بيخي له

^{*} Easy lessons in Indian history, E. Marsden, 1953, revised edition, Macmillan and Co., Ltd., India

نقشي څخه پاك شوى دى. (لومړى نقشه د اكبر د پادشاهۍ لومړى كال او دويمه نقشه د اكبر د مړيني د وخت ده، ماخذ لاندې وګورئ.*

Easy lessons in Indian history, E. Marsden, 1953, revised edition, Macmillan and Co., Ltd., India

کور او د کور هیلې

موږ په ۱۳۷۱ هـ ل کال (۱۹۹۲ ع) د ختيځ د کلتوري او ټولنيزو چارو موسسي په نوم کار پيل کړ. په ۱۳۷۱ هـ ل (۱۹۹۷ ع) مو د ختيځ بيا رغوني ادارې (کور) په نوم خپل کار ته دوام ورکړ.

د کور د خپرونو څانګه هڅه کوي چې په خپله ژبه درنو

هېوادوالو ته د هغوى او پتيا وړ هر ډول کتابونه برابر کړي. په پښتو ژبه د علمي، څېړنيزو او ککنيکي کتابونو کموالي د دې سبب شوى چې موږ دغه ډول کتابونو ته د لومړيتوب حق ورکړو. موږ زيار باسو چې کرانو هېوادوالو ته په نړيوال سټنډرډ کره کتابونه وړاندې کړو. دا ټولنه سربيره په ګڼو داوطلبانو تصميم نيونکي جرګه لري چې غړي يې عبارت دي له ډاکټر محمد فريد بزګر، نعمت الله رسولي او قدرت الله هيواد پال څخه. موږ د کتابونو د چاپ په برخه کې د اړونده څانګې له مسلکي وګړو سره مشوره کوو او د هغوى نظر ته له هر څه ترجيح ورکول کېږي.

موږ ډېره هڅه کړې چې کور پخپلو پښو ودرېږي، تر اوسه مو د کور په لګښت ډېر کتابونه هېوادوالو ته وړاندې کړي دي. هغه کتابونه چې موږ يې په يوازې خان پېټي نه شو پورته کولای، نو له دوستانو مو غوښتي چې زموږ ملاتړ وکړي، د نورو هېوادوالو مالي او تخنيکي مرسته په اړوند کتاب کې ذکر شوې ده.

د کور د خپرونو څانګې يوازې د کتابونو پر چاپ بسنه نه ده کړې، تر اوسه دغلته ډېرو افغانانو ته د کمپيوټر زده کړې او پښتو/فارسي ټايپ زده کړې زمينه برابره شوې ده. له ډېرو افغاني مطبوعاتو سره فني مرسته شوې او ډيرو ليکوالانو ته يو څه مالي مرسته برابره شوې ده.

زموږ ستره موخه د وران افغانستان په بيا ودانولو کې برخه اخيستل دي. له درنو لوستونکو څخه هيله کوو، چې موږ ته د کور د خپرونو په اړه خپل نظر او د خپلې خوښې د کتابونو په اړه وليکي، او د مختلفو څانګو له درنو پوهانو څخه هيله کوو، چې د خپلو خورېدلو هېوادوالو لپاره خپله پوهه و نه سپموي،موږ ژمنه کوو چې د هغوی پوهه په ښه شان اړو هېوادوالو ته انتقال کړو. او له هغو شتمنو هېواوالو څخه چې د وران هېواد د بيا ودانولو مينه لري، هيله کوو چې په خپلو مالي مرستو د کور کارونه هميشني کړي.

خورا درنښت

داکتر محمد فرید بزکر د کور بنسټ ایښودونکي او اداري مشر

د ختيځ د بيا رغونې ادارې (کور) د خپرونو څانګې تر اوسه خپاره کې دې:

- ۱ د سند باد پېښي، د ماشومانو لپاره په زړه پورې مصورې کيسي، (دوه ځله)
- ۲. د طرابلس زمريان ، د ليبيا په مظلوم ولس د ايټاليايي يرغلګرو د ظلم انځورونکي قصه
 - ٣. ولسي ملغلرې، د پښتو متلونو او ولسي قصو مجموعه، سيداګل غريبيار
 - ۴ لندی، د ۴۰۰۰ په شاوخوا کې لندی، راټولونکی سیداګل غریبیار
 - ۵ د خوب نری، خوب د ساپوهنی له نظره، حبیب الله ببرکزی خدران
 - **۱. د سیبی ناروغی او توبرکلوز، د طب د زده کوونکو او ډاکترانو لپاره طبی کتاب**
 - ٧ تشخیصی را ډیولوژي، د طب د زده کوونکو او ډاکټرانو لپاره طبي کتاب
 - ۸. جراحی اعصاب (جلد اول)، کتاب طبی برای محصلین طب و دکتوران جراح
 - ۹ رهنمای عملی کاربرد دواها، کتاب رهنما برای نسخه نویسی درست ادویه
 اساسی
 - ۱۰ د کمپیوټر اساسات، وینډوز او کمپیوټري محاوره د کمپیوټر په اړه بشپړ معلومات
 - The Ethenic Composition of Afghanistan
 - ۱۱ . اوښکي د بڼو په سر، د ډاکټر محمد يونس مروت شعري ټولګه
 - ۱۳ رهنمای عملی طبابت اطفال (دو بار)
 - ۱۴. د جزا قانون شرحه، لومړي کتاب، کليم الله ملکزي
 - ۱۵ د درملو د استعمال عملي لارښود، ډاکټر مالتې وان بلومردر
 - ١٦. د ايينو لار، تاريخي قصه، استاد عبدالغفور بريښنا
- ۱۷ . د اروا پوهنې ښوونځي، د کابل پوهنتون د ښوونې او روزنې د پوهنځي درسي کتاب
 - ۱۸ نغوتی او نغوري، ولسنامه نه شهنامه، لظیف حان بابي
 - ١٩. افغانستان: فيدراليزم، محمد انعام واك
 - ۲۰ د پرښتې ځواب، د څو لنډو کيسو مجموعه، حفيظ الله تراب
 - ۲۱. په لومړنيو ښوونځيو کې د ژبې د زده کړې لارښونې او ستراتيژي
 - ۲۲. د هوښيارتيا تله، ډاکټر کبير ستوري
 - ۲۳. خرمری، تورکي ليکوال عزيز نسين

تواريخ پښتون، افغان، افغانستان

ACKU?

۲۴. ژبساپوهنه، ډاکټر کبير ستوري

۲۵ تواریخ: پښتون، افغان، افغانستان، قدرت الله حداد فرهاد

٢٦. د اسلامي فقهي اساسات، پوهاند حسين خيل

۲۷. د موادو مقاومت، د انجنیرۍ د پوهنځي لپاره

چاپ ته تيار:

- د پښتني قبيلوي خيلونو قاموس (د پښتنو قبيلو بشپړ قاموس، د افغانستان د علومو اکادمي پنځه کلنه څېړنه)
- سلګۍ په لویدیز کې (د حفیظ الله تراب د لنډو قیصو د درې ټولګو ټولګه)

ډير ژر به چاپ شي:

- د نولسمې پېړۍ په پای او د شلمې پېړۍ په پيل کې د پښتنو استوګنځي
 - د اریانا موقعیت او د اریائیانو جغرافیایی سیمی
 - ویره، د ساپوهنی له نظره، ډاکټر کبیر ستوری
 - یخچال او مدرن ایرکاندیشن
 - د چرګانو ساتنه
 - د نقلیه وسایطو تخنیکی قاموس
 - اسلامي هېوادونه او په نړی کې مسلمان اقلیتونه، پوهنمل شاه محمود
 منکا
 - او نور

د خپلو کتابونو د تصحیح، ټایپ، ډیزاین او چاپ لپاره زموږ سره پـه دې پتـو په تماس کي شئ

Dr. M. Farid Bazger

G.P.O. Box 607, Peshawar, Pakistan

Tel. +92-91-841280, 845637, 45504 & 844202 Fax. +92-91-841089

E-mail: kor bazger@hotmail.com, farid bazger@hotmail.com

او يا د دعوت د خپروني له لارې: C/O M.Tariq Bazger

P.O.Box 289, 2001 Lillestrom, Norway Phone: +47-90856195 Fax: +47-63875971

E.mail: <u>dawatnet@start.no</u>
Website:http://home.no.net/dawatnet

